

Bílé Karpaty

1/99

Časopis moravsko - slovenského pomezí

Z obsahu:

- * Rozhovor s Leošem Klimešem * Kožuchy, koženáče a jiné kožené
- * Obce Bílých Karpat - Strání * Znáte naše keře?

NÁŠ ROZHOVOR

Rozhovor s RNDr. Leošem Klimešem, CSc. z Botanického ústavu v Třeboní umožní nahlédnout do tajemství, která stále ještě skrývají bělokarpatské louky.

Nevysvětlili jsme ještě všechno str. 2

Kolik odrůd jablek se může skrývat pod lidovými názvy koženavé, koženáč, koženáče, kožené...? Jaké vlastnosti mají a jak se od sebe liší, popisuje Václav Tetera

Kožuchy, koženáče a jiné kožené .....str. 6

OBCE BÍLÝCH KARPAT

V nové rubrice představujeme obec Strání - dějiště fašankového festivalu

.....str. 10

NAPSALI JSTE NÁM

Historii křížku Na Loskoch poutavě popisuje Miroslav Hudeček z Blatničky

.....str. 11

RECENZE

Nejstarší zvukové záznamy moravského a slovenského folklóru, Chráněná území okresu Uherské Hradiště

.....str. 12

REZERVACE BÍLÝCH KARPAT

v oblasti Moravských Kopic je celkem deset maloplošných chráněných území, toho devět je lučních biotopů. Co vzácného a zajímavého tu roste a žije? Představíme vám přírodní památky Gruň, U Zvonice, V Krátkých a Rubaniska.

Kopaničářské louky ..... str. 16

ZAJÍMAVÉ OBJEVY

Jak slovenští studenti objevili na Bílých Karpatech vzácnou rostlinu **vochlíci hřebenitou**

.....str. 17

CO JE TO

Rezervační knihu stručně představí Pavel Bezděčka

.....str. 20

NAŠE LÉČIVKY

K čemu všemu může být dobrá **pohanka** - jedna z téměř zapomenutých potravin našich předků

.....str. 20

ŽIVÁ PLANETA

I v tomto čísle najdete na různých místech práce dětí, oceněné v literární soutěži Živá planeta.

AKCE V BÍLÝCH KARPATECH

Zkušenosti z Francie, Zpráva o zasedání botanické sekce, představíme novou základní organizaci ČSOP v Homím Němci; jako každý rok - i letos Silvestr ve Strání.

.....str. 4-5

UČÍME SE OD MALA

Anglické slovo **Globe** znamená nejen Zeměkoule, ale je to i název celosvětového programu, jehož se účastní i žáci ZŠ v Bánově. Co vlastně dělají a k čemu je to dobré?

Globe v Bánově ..... str. 8

Vyhlášení literární soutěže **Zelená planeta.**

Poznej a chraň - nabídka vzdělávacího kurzu, informace o **Zelené stezce - Zlatém listu**.....str. 9

Pozemkové spolky se snaží navázat na tradici zvelebovacích a okrašlovacích spolků první republiky i na zkušenosti anglických a amerických Landtrustů. V oblasti Bílých Karpát se připravují čtyři pozemkové spolky.

Pomáhat krajině i lidem .....str. 13

ZPRÁVY ZE SPRÁVY

Jak to bude s **dotacemi v roce 1999**, co řeší **Plán péče** ve vztahu k **zemědělství**, **Nové tváře** ve Správě CHKO.....str. 14-15

ZNÁTE...

Už jste někdy hledali v přírodě lýkovec nebo dřín? Víte jak vypadá kalina? Jak se liší bez černý a bez červený? Máte po babičce klokočí a nevíte, co to je? Můžete se seznámit i s brslenem, řešetlákem a krušinou, čeká vás celkem 16 keřů, které můžete objevit v naší přírodě.

Naše plané keře .....str. 18-19

MY A ŽIVOTNÍ PROSTĚDÍ

Dobrá zpráva o čistém ve Velké nad Veličkou

.....str. 21

Zajímá vás, které obce v Bílých Karpatech, čistí vodu, které mají plyn nebo třídí odpady?

.....str. 21

POHÁDKA

O tom, proč jsou kachny různě zbarvené

.....str. 22

PRO CHYTRÉ DĚTI

Testy, hádanky, kvízy, pozvání vážně i nevážně pro každého, kdo rád přemýšlí

.....str. 24

Kukátko

Když jsem byl ještě kluk, bydleli jsme v takovém prastarém domě. Ten dům měl rozlehlou půdu přeapaženou desítkami práchnivých trámů a za nimi byla hromada nejrůznějšího starého haraburdí. Pro kluka hotové poklady. K těm nejcennějším patřilo malé divadelní kukátko provedené v černé kůži s mosazným kováním.

Když jsem je našel, zatajil se mi dech radostí. Konečně jsem měl dalekohled, s jehož pomocí objevím život na měsíci! Rychle jsem setřel vrstvy nalepeného prachu a už jsem se drápal nahoru do vikýře zjišťovat kvality kukátko. Jaké to však bylo zklamání! Kukátko mělo skla mírně zakalená a obrázek byl rozostřený. Ani jsem nerozeznal, zdali dole na ulici kráčí pán nebo paní. A měsíc? Ten se v kukátku jevil jako mléčné zakalená a navíc úplně šišatá dýně. Jaká škoda! Ale kukátko to bylo krásné a proto jsem často koukal z vikýře na neostrý mléčný svět kolem. Tak jsem přišel na to, že vlastně díky nejasnému obrazu mohu vidět, co chci. Tohle měsíční kukátko dalo mé fantazii křídla a já skrze něj viděl ty nejužasnější země, kytky a zvířata, také tropické bouře, bouřící sopky a mořské vlnobítí.

Kdo ví, kam se kukátko časem podělo. Snad je má dnes jiný kluk. Já na ně však nezapomínám. Kdykoli je mi smutno, přikládám je imaginárně k očím a myslím na něco krásného. Naposledy jsem použil svého měsíčního kukátko minulý týden. Venku mrzlo až to praštělo, spát se mi nechtělo a tak jsem „sáhl po kukátku“ a myslel na březen. Protože březen je začátek jara. Je to měsíc radosti.

V březnu se všechno mění. Je úplně jedno, jestli změna nastane hned počátkem měsíce nebo až koncem. Hlavní je, že přijde. Tak třeba změna barev: kdybyste celý březen mohli koukat na Bílé Karpaty z výšky takových dvaceti kilometrů, zjistili byste, jak rychle vyklíží pozice dosud převládající bílá a stahuje se do svých horských pevností před útokem hnědých, žlutých a zelených barev. Viděli byste, jak se řeky, potoky a rybníky zbavují svých ledových krunyřů a dávají slunci zalesknout se ve svých zelených a modrých vodách. A z výšky běžného smrtelníka? Nu přeci mechy jsou zelenější než kdy dřív. Pod suchou, mrazem spálenou a sněhem zválenou trávou se dá tušit revoluční kvas nové zeleně. Z holé půdy vystřelují jako rakety z podzemních sil zelené listy trav a spod loňského listí otvírají svá kukadla nenápadné čemeřice. Kdejaký úhor začíná žloutnout naporem podbělu a pod sněhem javoňského pralesa se probouzejí ospalé sněženky, aby oslavily konec zimy.

Jakmile v březnu nastane obrat k lepšímu, vyčkejte ještě dva tři dny a potom vyjděte na procházku ven.

Hned si uvědomíte další ohromnou změnu. Zimní ticho je to tam! Na každém stromě, v kdekjakém keři, na střeších a chodnicích, u řeky i hluboko v lese, všude se přestal dodržovat zimní klid. Kdejaký opeřenec si zde píská jak ho napadne! A jako by to nestačilo, ani vysoko ve vzduchu není klid. Tady, tam a ještě tamhle visí nad polem skřivánek, o patro výš kejhají letící husy a vysoko nad nimi krouží a samozřejmě křičí káně. To je tedy nápor! V květnu, až tady budou všichni tuláci, kteří létají zimovat daleko na jih, bude všelikého zpěvu v přírodě mnohem víc. Ale nic se nevyrovná březnovému křiku radosti z přečkané zimy.

Třetí velkou březnovou změnou je pohyb. Oko pozorovatele, které přes zimu poněkud ochablo zhyčkáno rovnoměrným pohybem padajících vloček a občasnými přelety havranů či vrabců, se nestačí divit. Nad hlavou i pod nohama se vše začíná hýbat. Tuhle nás nadchne každá čejka svými kousky z letecké akrobacie. Táhle zas brhlík obíhající kmemy stromů hlavou dolů a tam kos vytahující z křtiny svou první letošní žízalu. Jinde zas mouchy létají podél sluníčkem vyhřátých zdí, babočka paví oko se plácá na okně a první včelky zahájí pravidelné lety na vnitrostátní lince z Úlu na Rozkvetlé Kočičky a zpět. Když si lehnete do trávy, zjistíte, že tam, co každou chvíli vykvětou fialky, už loží mravenci, kousek dál se valí jakýsi černý brouk, hned vedle leze po loňském stéble sluněčko. Přitom vám kousíček nad hlavou létá roj jakýchsi divných „komárů“.

Březen je úchvatný měsíc. Život během něj teprve začíná pulzovat, ale ve skutečnosti je tenhle nesmělý nástup revolucí, jaká nemá v našich dějinách obdoby. Když píšu tyto řádky vládne ještě zima a příroda je sevřena do těžkého mrazivého krunyře. Díky mému kouzelnému kukátku jsem se však mohl odpoutat od reality a podívat se hluboko do března.

Pavel Bezděčka

„Nevysvětlili jsme ještě všechno“

Louky Bílých Karpat přitahují nejen bylinkáře, houbaře, ale i vědce. O tom, co tam zkoumají botanici a jaké mají výsledky, jsme v lednu mluvili s RNDr. Leošem Klimešem, CSc. po jeho povídání o své loňské cestě přes Himálaj pro VIS Bílé Karpaty v lednu.

Dr. Klimeš je otcem 3 dětí, má 38 let a vystudoval přírodovědeckou fakultu Univerzity Palackého v Olomouci - obor systematická biologie a ekologie. Nyní pracuje v Botanickém ústavu v Třeboni, kde vede synekologické oddělení patřící do úseku ekologie rostlin.

Odkud pochází tvůj zájem o biologii?

„Rodiče mají přírodu rádi, ale jejich zájem o ni nebyl nikdy odborný. Od malička jsem ale jezdil k babičce do Opočna. Tam je velký

zámecký park s velkou dendrologickou sbírkou, kde jsem sbíral barevné, pěkně vystřihované listy stromů. Udělal jsem z nich jakýsi herbář - to bylomé první setkání s botanikou. Intenzivněji jsem se jí začal věnovat mnohem později, až ke konci gymnázia.

Dnes jsem velmi spokojený, že se mohu živit botanikou, která je zároveň i mým koníčkem. Mohu se zabývat věcmi, které mě zajímají, a to je velké štěstí.“

A co Tě vedlo k tomu dělat průzkum v Bílých Karpatech?

„V roce 1988 jsme tady byli na exkurzi z našeho ústavu, a

botanička Správy CHKO, Ivana Jongepierová, nás vodila po Čertoryjích (za Lučinou mezi Radějovem a Malou Vrbkou - red.). Ona se tenkrát chlubila loukami a orchidejemi, a stěžovala si, že se tady nedělá žádný výzkum. Rychle jsme se dohodli, že přijedeme příští sezónu a začneme něco dělat. Tak jsme to v roce 1989 odstartovali.“

Měl jsi tehdy jasno v tom, co tam budeš dělat?

„Ta práce byla víceméně zadána od Správy CHKO. Šlo o sledování změn na plochách, které měly různou historii obhospodařování. Zajímalo nás, co se stane, když se nekosené plochy zarostlé silnými trávami začnou kosit a jak se změní louka, kde se v roce 1988 přestalo hnojit.“

Poté, co jsme při prvním použití zlomili půdní sondu na odebrání kořenů, jsme se omezili pouze na nadzemní část porostu. Ve čtyřech trvalých plochách o rozměru 1,5 x 1,5 m zaznamenáváme všechny druhy rostlin, které tam jsou. Také odbíráme nadzemní rostlinnou hmotu - biomasu. A to každý rok v polovině června.“

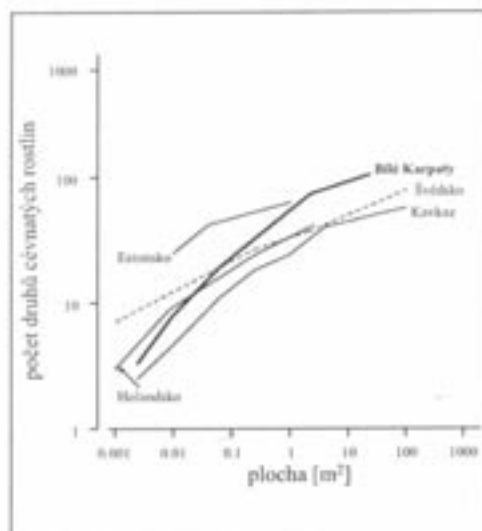
Co jsi v těch 10 letech zjistil?

„Největší změny jsme zjistili na louce, která byla dříve hnojena. Ještě v prvním roce měla produkci 700 g/m² [= 70 q/ha - red.]. Během 3 let se produkce biomasy snížila na téměř třetinu, tj. na hodnoty běžné na bělokarpatských květnatých loukách. Pokud jde o rostlinné druhy, tato plocha mění se dost pomalu. Zajímavé změny jsme

zjistili na další ploše, která nebyla řadu let obhospodařovaná, a byla zarostlá bezkolencem. Bezkolenc je velmi dominantní tráva, která potlačuje ostatní rostliny. Jakmile se tam začalo kosit, porost se otevřel a postupně se objevily nové druhy. První rok jsme měli asi pět druhů, loni už 40. Zajímavé je, že rychlost toho nárůstu je po deseti letech pořád stejná: každý rok přibude čtyři až pět nových druhů. Typický počet na karpatských loukách je kolem 70 druhů na 2,25 m². To znamená, že - pokud nedojde ke zpomalení - bude trvat ještě minimálně 20 let, než se několik let zanedbaná louka zase dá dohromady.“

Bělokarpatské louky jsou proslulé svým rostlinným bohatstvím. Jsou tak výjimečné i ve srovnání s loukami jinde v Evropě?

„Snažil jsem se porovnat různá území v Evropě z hlediska počtu druhů na různých velikých plochách - od několika desítek centimetrů čtverečních po zhruba 10 m². Měl jsem údaje z Nizozemí, Švédska, Estonska a z Kavkazu. Výsledek byl velice zajímavý: podíváme-li se na menší plochy, patří bělokarpatské porosty k druhově chudším, avšak na největších plochách mají louky v NPR Čertoryje nejvyšší počet druhů v Evropě.“

Kdy chceš svou výzkumnou práci uzavřít?

„V přípravné fázi jsme s Ivanou diskutovali, jak dlouho budeme dělat na Čertoryjích. Já jsem říkal deset let a vysloužil jsem si úsměšek - v té době samozřejmě nikdo nevěřil, že bychom tak dlouho vydrželi bádát na jedné louce. Dnes vidíme, že těch deset let bylo rozumné minimum. Jenže něco jsme zjistili, ale ne všechno jsme vysvětlili. Bylo by proto potřeba založit další experimenty, abychom mohli vysvětlit vše, co jsme pozorovali za posledních 10 let.“

A tak se naše výzkumy na Čertoryjích postupně rozrostly. V prvním roce jsme byly čtyři a byli jsme hotovi za víkend, v minulém roce nás bylo patnáct a byli jsme tady čtrnáct dní.“

Co se teď ví o tom, jak to na našich loukách chodí?

„Zajímavé zjištění je, že rostlinné druhy se vzájemně moc nevytlačují. Jednorocní kosení stačí k tomu, aby žádné rostlinné druhy nezačaly převládat. A kosení zároveň nevede k potlačení druhů vzácných. Z toho plyne, že se jich na jedné lokalitě může udržet velký počet. Řadě rostlin se sice na suchých svazích Čertoryjí nelíbí, špatně rostou, ale přesto tam přežívají.“

A co ještě nevíme?

„Máme spoustu zajímavých pozorování, která dokážeme vysvětlit hned několika způsoby, ale nevíme, které z těch vysvětlení je správné. Například čarodějné kruhy hub: nikdy nejsou dokonalé, na loukách jsou vždy otevřené, a to směrem po svahu. Zatím nevíme proč. Nebo vztah dubů a rostlin rostoucích kolem nich. Někdy vytvářejí kola s řídkým porostem rostlin. Stromy možná soutěží s bylinkami o půdní vlhkost, které je často nedostatek. Proč se ale ve stejném roce kruhy vytvoří jen kolem některých stromů? Poslední příklad: některé rostliny je někdy obtížné nalézt. V jiných letech jsou skoro všude. Důvodů si

můžeme vymyslet desítky. Který z nich je ale ten hlavní? Zatím víme jen málo o chování jednotlivých druhů, zvláště těch vzácnějších.“

Trávíš na Čertoryjích dny a noci. Přineslo ti to nějaké zajímavé zážitky?

„Já se každý rok hrozně těším, že se tam setkám s tím, co mně všichni slibují. Že tam za každým keřem bude nějaký černoušek, že si popovídám s cizinci, že mě překvapí, když tudy pronikají do Česka. Ale musím říct, že k tomu nikdy nedošlo. Naopak jsem nápadný do té míry, že se na louky sjíždějí policajti, kteří hlídají oblast kolem Lučiny. Takže nečekanou návštěvu jsem několikrát měl, ale vždy to bylo ze strany státních orgánů a nikoliv běženců.“

Jsem tak nápadný, protože používám takový žluto-zelený přístřešek, který je vidět z velké vzdálenosti. Když svítí sluníčko, dá se bez nějaké ochrany na jižních svazích jen těžko vydržet celý den. Také přicházím občas do kontaktu s místními lidmi, hlavně jsou to houbaři, kteří sem chodí na žampióny, výjimečně i turisté a myslivci. Zkušenosti s nimi mám jen dobré, místní považují louky za svoje bohatství a jsou pyšní na to, jaké jsou pěkné a co na nich všechno roste.“

Jan W. Jongepier

Na rozumy do Jury

V listopadu loňského roku se 8 zástupců z našeho regionu zúčastnilo poznávacího zájezdu do pohorí Jura ve Francii. Zájezd organizovala Regionální rozvojová agentura Bílé Karpaty - Moravské Kopenice. Cílem bylo srovnání Bílých Karpat s jinou horskou oblastí a především hledání inspirace na řešení mnohých místních problémů.

Farma

První den si účastníci prohlédli jednu farmu starosty obce Chappelle de Bois, který hospodaří na 70 ha luk a 35 ha lesa a produkuje sýry. Viděli jsme, že má lepší mechanizaci a přestože nemá dotace, má na výrobky zajištěny

odbyt a prosperuje. Každý farmář zde má určitý limit, kolik mléka může produkovat a velmi pečlivě je sledována kvalita mléka. Zatímco v minulosti každý vyráběl sýry doma sám, dnes se sdružuje více farmářů. Bohužel vstup do EU přináší přísnější normy a omezení a tak některé sýry ztrácejí tradiční vlastnosti a zhoršuje se jejich kvalita.

Součástí programu bylo dále povídání se starostou o obecním úřadu, místních zvycích, škole, rozvoji turistiky, následovala návštěva informačního centra, které nabízí turistům mnoho možností k rekreaci. Zjistili jsme ale, že Bílé Karpaty mají větší možnost co nabídnout.

Lyžaři

Druhý den program začal v lyžařském středisku, jedním z pilířů místní ekonomiky. Obec v roce 1970 měla pouze 160 obyvatel, kteří tam žili v těžkých životních podmínkách. Nyní je - především zimní - rekreace významným zdrojem příjmů a zaměstnání. Celkem nabízí obec 500 lůžek, zhruba půlku ve středisku, ostatní v soukromí.

Zajímavá byla výroba dřevěných hraček a šindelů, jejichž hlavním smyslem není zisk, ale udržení tradice. Hračky se prodávají

hlavně v regionu, jinde ztrácejí kouzlo. Nad dílnou je také prodejna s ukázkou malování hraček.

Inspirací byla i návštěva ekologického muzea. Jedná se o zrekonstruovaný starý dům ze 16. století, který je propojen s informačním centrem v blízkém městě. Navštíví ho 10.000 návštěvníků ročně a probíhají v něm výukové programy pro školy, např. pečení chleba, výroba sýrů. Dají se zde také koupit řemeslné a tradiční výrobky a je zde možnost promítání.

Rozdíly

Všimli jsme si, že lidé v Jure si uvědomují bohatství tradičních řemesel a přírody a jsou na ně hrdí, stejně jako na místní speciality a svůj domov. Mají také jiný způsob myšlení, kdy chápou důležitost spolupráce, pomoci, domluvy... Na rozdíl od nás však nemají tak velké kulturní bohatství, přesto dokáží i to málo co mají využít pro turistický ruch.

Měli bychom se naučit využívat všechny místní přírodní a kulturní zdroje, což by mohlo turisticky atraktivit naši oblast a hlavně přinést nové pracovní příležitosti.

Miroslav Kadlček
Horní Němčí

Botanická sekce

Letošní zasedání Botanické sekce při Správě CHKO Bílé Karpaty mělo trochu netradiční průběh.

Začalo už ve čtvrtek 21. ledna velmi poutavou přednáškou RNDr. Leoše Klimeše o Himalájích, poté následovalo přátelské posezení u krbu. V pátek dopoledne byla hlavním tématem jednání údržba chráněných území, problematika

pastvy a plán péče o NPR Čertoryje.

Zlatým hřebem bylo vyhlášení ankety o nejlepší botanický nález za posledních 5 let. Z celkem 27 přihlášených nálezů odborná porota ocenila nález tradičního polního plevelu vohčlice hřebeníité, který byl objeven při botanické exkurzi do Bošácké doliny studenty Přírodovědné fakulty UK Bratislava, vedenými doc. dr. Vierou Ferákovou, CSc. Jedná se o v současné době jedinou známou lokalitu v Česko-Slovensku. Diplom a plastika uměleckého kováře Jaroslava Válka tak putovaly na Slovensko. Botanické

sekce se zúčastnilo 34 amatérských i profesionálních botaniků a několik pracovníků Správy CHKO.

Ivana Jongepierová
Správa CHKO Bílé Karpaty

Nová základní organizace ČSOP v Horním Němčí

Po listopadu 1989 se převážná část tzv. společenských organizací, až na některé, rozpadly. V Horním Němčí patřil mezi ně i SVAZARM. Jeho členové se dosti dlouhou dobu rozmýšleli, jak jednak vyplnit čas, sejít se v dobrém kolektivu a vykonat něco prospěšného pro obec.

Vzhledem k tomu, že někteří z bývalých členů SVAZARMU měli zájem o ochranu přírody a zvláště chráněné lokality přírodní rezervace (PR) Drahy, podařilo se ty ostatní přemluvit a získat i další pro tento (tak nepopulární) druh práce. Podařilo se založit v říjnu loňského roku rovněž zaregistrovat u výkonné rady Českého svazu ochránců přírody spolek s názvem „ČSOP Jalovec Horní Němčí“. Tento spolek má prozatím 8 členů.

Namáhavé

Zatěžkávací zkouškou spolek procházel loňský rok. Kdo trochu chodí do přírody nebo alespoň na hřiby, mohl členy této organizace spatřit o sobotách a převážně ne-

dělich dopoledne, jak se na Drahách přičinili o udržování této vzácné lokality, vyhledávané hlavně v době kvetení i zahraničními návštěvníky. Ono se to nezdá, ale udržet plochu o výměře cca. 15 ha v čistém stavu, odstranit nálet borovic, pokosit, shrbat a odklidit seno, je pro 8 lidí, kteří mají své zaměstnání a spoustu práce, jak to na dědině chodí, dost namáhavé. A navíc jsme nevládnili žádné stroje, které by byly majetkem svazu, a proto jsme spoléhali pouze na to, co kdo doma má. Po obdržení financí za loňské práce jsme zakoupili 2 sekačky, takže údržba v tomto roce by měla probíhat bez větších problémů.

Pomoc

Loňská nepřízeň počasí i nám, tak jako zemědělcům v celém státě, zhatila plány. A tak jsme byli nuceni si přizvat pomocníky. Jednou to byly na hrabání děti ze 3. a 4. třídy základní školy v Horním Němčí a podruhé zase páfáci ze ZŠ Dolní Němčí. Obě skupiny

v počtu 25 - 30 dětí nám velmi pomohly a chtěl bych využít této příležitosti a všem včetně učitelského sboru upřímně poděkovat. Dva naši členové, Miroslav Stopka a Josef Dufka, si rovněž vzali na starost režim a pořádek při kontejnerech u pálenice, což určitým způsobem zapadá do ochrany přírody.

Držte nám palce a přijďte se na jaře na Drahy podívat. Pokud nebudete ubližovat a ničit, budete vítáni.

Stanislav Bobčík
Horní Němčí

Už tradičně...

Loni na sklonku roku se už po šesté sešli ve Strání přátelé z České i Slovenské republiky, aby společně přivítali příchod Nového roku. Podtitul na pozvánce tentokrát zněl – po volbách...

Navrchoř Javoriny v jednu hodinu odpoledne dorazili jen ti nejodvážnější. Počasí, které každý rok ukazuje co umí, se letos činilo

obzvlášť. Silný vítr málem odfoukl z cesty i leckteré zkušené bělo-karpatské horaly...

Společenský večer na Zámečku ve Strání se – ostatně jako každý rok – vydařil. Příjemnou stránkou této akce je účast řady významných osob, letos byl místopředseda vlády Egon Lánský, ministr životního prostředí ČR Miloš Kužvar a jeho kolegové ze

Slovenska a Maďarska. Je ale dobrým zvykem, že politika zůstává někde před hranicemi Moravy a všichni významní hosté odloží své funkce a chovají se jako každý jiný obyčejný člověk. Vzniká tak prostor nejen pro dobrou zábavu při cimbálové muzice, ale i pro neformální popovídání.

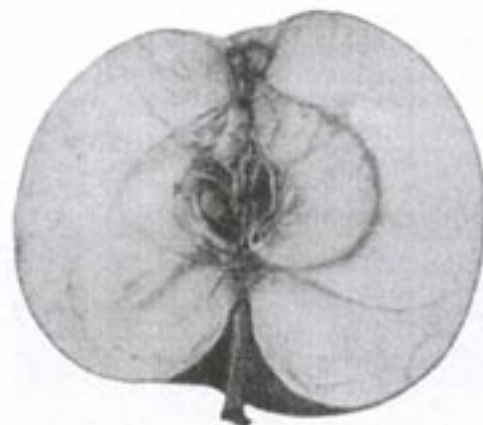
Ve vzduchu bylo cítit ulehčení, které vzniklo po volbách na Slovensku, i jistotu, že ať bude nahoře u moci kdokoli, ti z obou republik, kdo se budou chtít setkávat, se prostě setkávat budou.

Jana Hajduchová

Kožuchy, koženáče a jiné kožené

V lidovém pojmenování jablek se rzivou slupkou se vyskytuje množství názvů odvozených od slovního základu kůže (na Moravě koža). Pro pomologa je dosti složité pouze z lidového názvu určit, o kterou odrůdu jabloně se jedná.

Výraz kožené nebo kožuch a další výrazy mohou ve své podstatě skrývat i několik pomologicky popsaných odrůd. Mnohdy záleží na regionu, obci i samotném pěstiteli, jak pěstovanou odrůdu se rzivou slupkou nazývá. Nejčastější výrazy pro tuto skupinu jabloní jsou: koženavé, koženáč, koženáče, kožené, kožený, kože-

Plod a květ Boskoopského jablka

né rudé, kožené zimní, koženka, koženky, kožich, kožich červený, kožoušek, kožoušek červený, kožoušky, kožuch, kožuchy, kožušanky, kožušená, kožušenky, kožúšek, kožúšek červený, kožúšky, kožúvky a některé další synonyma pro odrůdy jabloní. Na základě studia synonym z literatury a určování vzorků jablek z terénu je možné říci, že lidové pojmenování jablek typu kožuch, kožené apod. se vyskytují u níže uvedených odrůd jabloní.

Kožená reneta podzimní

Je stará francouzská odrůda. Plody jsou střední, kulovité, rzivé, většinou bez líčka, na slupce se vyskytují bělavé tečky. Dužnina je zelenavě bílá, velmi dobré chuti

sladce navinulé. Sklízí se koncem září, dozrává v říjnu a vydrží do prosince, vyžaduje vlhký sklep, jinak zavadá, tak jako většina „kožených“ plodů. Roste bujně, vyžaduje hlubokou, vlhkou půdu, otevřenou polohu. Často trpí strupovitostí a méně padlím. Hodí se k přímému konzumu, dopravu snáší dobře, někdy se i suší. Nezavadlé plody se používají k moštování.

Kožená reneta zimní

Rovněž francouzská odrůda. Plody jsou o něco menší, zploštělé, někdy i kulovité. Slupka je šedě rzivá a na sluneční straně plodu se vyskytuje hnědě červené líčko. Dužnina nazelenalá, hustá a křehká, není mnoho šfavnatá, voní, po rozkrojení hnědne, chuti renetovité, navinulé, velmi chutné. Sklízí se co nejpozději, zraje v prosinci, ve vlhkém sklepě vydrží do dubna až května. Tvoří rozkleslou korunu s terminálem bujně rostoucím do výšky. Rovněž vyžaduje vlhkou půdu, ne však

mokrou a studenou. Nesnáší vysychavé půdy. Má podobné využití jako předešlá odrůda.

Boskoopské

Pochází z Holandska. Je to jeden z největších „kožuchů“ tvaru zploštělé i válcovité kulového, někdy nestejně ploše zhranatělého. Stopka je kratší a silnější. Slupka drsná, žlutá na osluněné

straně oranžově mramorovaná i žhaná, někdy červeň přes rez neprosvítá. Kolem stopky je rez hrubší než u kališku. Dužnina je hrubá, později křehčí, nažloutlá, sladce navinulá, renetovitě aromatická. Sklízí se v říjnu a později, jinak vadne. Dozrává v prosinci a vydrží v dobrém sklepě dlouho do jara. Roste bujně, má širokou rozložitou korunu, na půdu není náročná, ale v suchém prostředí kmlí a plody jsou malé. Ovoce je dobře prodejné, hodí se k přímému konzumu. Jeho mutace 'Boskoopské červené' se doposud pěstuje i ve velkovýsadách a na západních trzích je toto ovoce dražší než jiné odrůdy.

Parkerovo

Je původem z Anglie. Vytváří prostřední plody, téměř kulovité, pravidelné. Slupka je tenká, drsná, celá pokrytá jemnou, souvislou, hnědě bronzovou rzí. Základní barva je nazelenalá, později žlutá, která jen místy prosvítá. Dužnina je hustá a pevná, žlutá, šfavnatá, dobré, sladce navinulé, aromatické renetovité chuti. Sklízí se koncem října, zraje v prosinci a vydrží ve vlhkém sklepě až přes květen. Rosté spoře, tvoří menší, úhledné pravidelné kulovité koruny. Na půdu je náročnější a snáší i vyšší polohy a hodí se i na zákrsky. Na stůl je výborné, má mnoho ctitelů a též se hodí na zpracování ke všem účelům.

Coulonova reneta

Belgické jablko střední až větší, pravidelné, ploše kulovité, souměrné. Slupka špinavě zelená, dosti nevzhledná, rezovitá, na slunci slabě načervenalá nebo i žhaná, pevná a silná. Dužnina je bělavě žlutá, hustá, méně šfavnatá, chuti sladce navinulé, kořenité, dobré. Sklízí se v polovině října a vydrží svou chuť až do dubna. Pomačkaná místa v dužnině zaschnou a nehnijí. Strom roste bujně, vytváří pravidelné a široce rozložené koruny. Na půdu je náročná, plodí jen středně a vyžaduje správný řez, v době květu namrzá a je náchylná ke křenčení. Ve vlhkých letech plody praskají, avšak zacelují se. Přesto, že je

chuťově dobrá, ustoupila výnosnějším odrudám.

Ribstonské

Pochází z Anglie. Střední plody jsou zploštěle kulovité, pravidelné, nejširší uprostřed. Slupka je hladká, někdy prorezavělá, více od stopeční jamky - táhne se až do poloviny plodu. Barvy zlatožluté, na slunci načervenalá i pruhovaná, voňavá. Dužnina je křehká, velmi jemná, sladce navinulá, výrazně kořenitá. Semena bývají většinou nevyvinutá. Sklízí se v polovině října, dozrávají v listopadu a vydrží

v dobrém sklepě až do konce dubna. Strom roste bujně, tvoří nepravidelnou korunu s vyvýšeným středem. Osvědčuje se ve vyšších polohách, kde je vlhčí vzduch, vyhovuje jí též jílovitá půda, ne však nepropustná. Je náchylná ke křenčení v přehnojených půdách a také více červiví a padávají plody. Dopravu snáší dobře a pro svou výtečnou chuť je nejlepší k přímému konzumu. Napravuje nechutný mošt.

Dle provedeného průzkumu a z pomologické literatury mezi „koženky“ můžeme zařadit i další odrůdy. Například: Kožená reneta

ananasová, Kožené americké, Dlouhostopka rezavá, Osna-brúckská reneta, Holandská zlatá reneta, Kožené sladké, Kožené syrečkové, Lebelovo, Water-wlietské mramorované, Krátkostopka královská, Kanadská reneta, Grise Vignat, Madame Galopin, Clermontoiské, Burchardtova reneta, které zvláště v drsnějších podmínkách a při nevhodné pěstitelské technologii vytváří více méně prorezivělý pokryv slupky plodu jablek.

Václav Tetera
Pravčice

Rostlinní sluhové

22. listopadu 2050 - Dnes jsme s Erikem konečně, po patnácti letech, opět přistáli na matičce Zemi. Nemůžeme uvěřit vlastním očím. Tam, kde dříve stávala Praha, jsou dnes trosky. Co se stalo? Kde jsou všichni lidé?

23. listopadu 2050 - Podnikli jsme s Erikem výzvednou výpravu, za účelem nalezení lidské společnosti. Bez úspěchu. Musím se pořádně ptát: „Jste opravdu poslední lidé na Zemi?“

24. listopadu 2050 - Erikovi je špatně. Tvrdí, že viděl rostlinu, velikostí a tvarem podobnou člověku. Prý se dokonce pohybovala. Asi se zbláznil.

25. listopadu 2050 - Konečně první výsledky našeho snažení! Objevil jsem asi dvanáctiletou holčičku Cory. Byla špinavá a hladová. Doufal jsem, že mi objasní, co se zde stalo a kde jsou všichni lidé. Ale ona až po kousku jídla nabyla důvěry odpovídat na mé otázky. Přesto však odpovídala roztržitě a nesrozumitelně. Proto zde přetištují v originálním znění nejdůležitější části našeho rozhovoru.

Já: Cory, co se tu stalo?

Cory: Sluhové se vzbouřili

Já: Jací sluhové?

Cory: Rostlinní přece. Každý je předtím měl. Ty ne?

Já: Ne, dlouho jsem zde nebyl. Kdo je to rostlinný sluha? Kdo ho vymyslel? A co Vám udělali? Řekni mi vše, na co si vzpomínáš.

Cory: Ve škole nám říkali, že je vymysleli chytří lidé. Taková semínka, když je zasadíš a staráš se o ně, vyroste ti rostlinný sluha. Je to sice rostlina, ale podobá se tvary člověku. Jenže je třikrát silnější. Měli nám pomáhat s prací, ale...

Některé lidé, pan Henrych třeba, se k nim chovali hrubě. Táta říkal, že je to i pro to, že on byl vždy takový otloukánek, tak si teď vybijí zlost na někom slabším. Rostlinný sluha je sice silnější, ale nebrání se, protože neumí přemýšlet. Umí jen plnit příkazy a napodobovat chování lidí. A jednou... Pan Henrych ho zase zbil a sluha... On, on jen napodoboval jeho chování, ale s jeho silou ho zabil. Pak jej zasadil do Země, tam kde dřív rostl on, podle vzoru člověka. Čekal co vyroste. Potom začali všichni. Museli jsme se před nimi schovat do sklepů. Ale potom se

I v tomto čísle najdete další oceněné práce z literární soutěže CEV Pantoflíček „Zelená planeta“.

ztratila mamka a pak další a další...

Já: A kde jsou teď ostatní lidé?

Cory: Ztratili se.

Před tím nám ve škole říkali, že lidstvo si po tisíciletém snažení podmanilo přírodu a její zákony. A zatím oni ovládli svět. Proč nám lhali, proč? Učitelé přece všechno vědí a nelžou, nebo ano?

26. listopadu 2050 - Zůstali jsme s Cory sami. Erik se ztratil. Mám oprávněné obavy, že je mrtev. Cory slovo mrtvý nepoužívá. Říká, že se ztratil. Proklínám lidskou pýchu, která nás nakonec zničila všechny.

28. listopadu 2050 - Opravil jsem naši vesmírnou loď a připravil ji tak na odlet. Ještě dnes opustíme naši planetu, jenž je už minulostí. Měl jsem výčitky svědomí kvůli Erikovi. Co když ještě žije a já odletím bez něj? Tak jsem ho hledal... A našel. Nebo spíš to, co z něj zbylo. Jeho zubožené tělo, bylo zasazené do půdy, až po kolena, jako nějaká rostlina. Je konec. Odletím za několik hodin s Cory hledat nový domov.

Irena Ševelová, ZŠ Hutník
Veselí nad Moravou

GLOBE v Bánově

Anglické slovo GLOBE znamená nejen „Zeměkoule“, ale je to i zkratka z výrazu *Global Learning and Observations to Benefit the Environment*, tedy: globální učení a pozorování ke zlepšení životního prostředí. GLOBE je celosvětový výchovný a vzdělávací program, který může obohatit výuku přírodopisu, zeměpisu, fyziky, matematiky, cizích jazyků a dalších předmětů. Metodické a výukové materiály programu GLOBE připravují týmy pedagogů a vědců z celého světa. Organizace NASA a NOAA převzaly garanci nad vývojem počítačových programů a zpracování zpětné vazby z měření. Mezinárodní koordinační centrum sídlí přímo v komplexu Bílého Domu ve Washingtonu. Myšlenku programu GLOBE vyhlásil americký viceprezident Al Gore v roce 1994.

Cílem programu GLOBE je:

- zvýšit všeobecné povědomí o únosnosti životního prostředí člověka ve světovém měřítku,
- umožnit studentům osobně se podílet na světovém průzkumu

Odesíláme data přes Internet

planety Země formou praktických a jednoduchých měření ukazatelů kvality životního prostředí,

- dát studentům možnost komunikovat a spolupracovat pomocí celosvětové sítě GLOBE jak mezi sebou, tak s vědci různých zemí všech kontinentů,
- rozvíjet možnost sdílení poznatků a informací o stavu životního

prostředí mezi studenty, učiteli, vědci a celou veřejností a společně je vyhodnocovat,

- obohatit školní výuku o možnost uplatnění nových poznatků v praxi, přímo a okamžitě jako výstupu projektu,

- pomoci studentům zdokonalit se v přírodovědných i technických znalostech a naučit se dávat vše do odpovídajících souvislostí,

- motivovat studenty a celou jejich školu k účasti na věcech veřejných ve svém blízkém okolí a dát jim možnost globálního pohledu na jejich místní problémy spojené s ochranou životního prostředí a přírody,

- rozvíjet znalosti cizích jazyků

Co vlastně děláme?

V rámci světové sítě účastníků programu GLOBE provádějí žáci naší školy měření a pozorování kvality životního prostředí v oblastech meteorologie, hydrologie, biometrie, fenologie a dálkového průzkumu Země (vyhodnocování satelitních snímků oblastí ve které je škola). Výsledky svých pozorování odesílají prostřednictvím počítačové sítě Internet do Washingtonu a zpětně stejnou cestou obdrží přehledně zpracované výsledky měření nejen svoje, ale samozřejmě se mohou podívat na výsledky všech ostatních účastníků. Program GLOBE umožňuje dětem zúčastnit se přes Internet konferencí k různým problémům týkajících se prog-

ramu GLOBE nebo k ekologickým tématům (např. El Niño, Mezinárodní rok oceánu,...), kdy na jejich otázky odpovídají renomovaní vědci z NASA, NOAA,

Zjišťování přesné plochy stanoviště „rašení pupenů“ přístrojem GPS

amerických univerzit a jiných institucí. A protože oficiálním jazykem programu GLOBE je angličtina a chtějí-li děti porozumět nebo se na něco zeptat, mají motivaci učit se tomuto jazyku. Děti za pomoci učitelky angličtiny překládají různé materiály stažené z programu GLOBE na Internetu. Překlady jsou pak využívány na informační nástěnce programu GLOBE a nebo v občasniku *Pantoflíček*. Dalším kladem programu je to, že děti používají počítač jako prostředek k získání informací a nikoliv jako drahou hračku.

Žáci 6. ročníku, kteří provádí měření z meteorologie, dokáží samostatně odesílat data bez chyb. Zapojení se do programu GLOBE klade sice určité finanční nároky (počítač, modem, poplatky za připojení na Internet, poplatky za telefon), ale určitě to stojí za to.

Program GLOBE můžete navštívit i na internetových stránkách www.globe.gov, kde se dozvíte spoustu dalších informací k programu a samozřejmě se můžete seznámit s výsledky měření.

Jiří Suchý
ZŠ Josefa Bublíka, Bánov

Živá planeta

Centrum ekologické výchovy Pantoflíček v Dolním Němčí vyhláší 3. ročník literární soutěže ke Dni Země s názvem Živá planeta.

Účastníci mohou zaslat práce, které se jakkoli dotýkají přírody, její ochrany a života na naší Modré planetě.

Forma práce: pohádka, báseň, povídka, ličení, úvaha, bajka, ...

Kategorie:

- I. žáci 4. a 5. tříd
- II. žáci 6. a 7. tříd
- III. žáci 8. a 9. tříd

Termín: do 20. dubna 1999

Vyhodnocení soutěže proběhne koncem května a všichni účastníci s ním budou seznámeni. Nejlepší práce budou otištěny

v tomto časopise.

Práce posílejte na adresu:

**CEV Pantoflíček
Vlasta Ondrová
ZŠ Dolní Němčí
687 62 Dolní Němčí
tel.: 0633-648719**

Poznej a chraň - Bezobratlí

Nabídka pro učitele - vzdělávací kurz

Vzdělávací a informační středisko Bílé Karpaty pořádá v rámci dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků dvoudenní kurz pro učitele základních škol, středních škol a učilišť.

Kurz je určen především pro učitele přírodopisu, biologie a ekologie. Uvítáme však jakékoliv zájemce o přírodu a zvláště bezobratlé živočichy.

Lektorem kurzu bude Pavel Bezděčka, zoolog Správy CHKO Bílé Karpaty a skvělý vypravěč. Jeho poutavé vyprávění o životě většinou malých, ale o to významnějších tvorech naší planety, jistě každého zaujmou. Účastníci kurzu budou mít možnost naučit se základní druhy bezobratlých živočichů vyskytujících se v oblasti jihovýchodní Moravy. Přislíbeny jsou také diapositivy a preparáty živočichů.

Termín:

první den: **24. března 1999**
druhý den: **14. dubna 1999**

Místo:

budova VIS Bílé Karpaty ve Veselí nad Moravou na Bartolomějském náměstí.

Doba trvání:

oba dny 9.00 - 15.00 hod. (přezůvky s sebou)

Kurzovné (zahrnuje i občerstvení) činí 100,- za jeden den, školy jej mohou hradit z DVPP, neboť seminář získal osvědčení MŠMT.

Závazné přihlášky na seminář **Poznej a chraň - bezobratlí** zasílejte do **19.3.1999** na adresu:

**Vzdělávací a informační středisko
Bílé Karpaty, o.p.s.**

Bartolomějské nám. 47
698 01 Veselí nad Moravou
tel.: 0631 / 32 25 45

Zase Zlat'ák

Regionální kolo 27. ročníku přírodovědně - ekologické soutěže Zelená stezka - Zlatý list proběhne o víkend 22. - 23. května ve Veselí nad Moravou.

Soutěžit se bude ve dvou kategoriích, v kategorii mladších jsou

let ukončené školní docházky (včetně).

Soutěží zpravidla šestičlenná družstva, rozdělená do dvou tříčlenných hlídek.

děti do 6 let ukončené školní docházky (včetně), v kategorii starších do 9

Soutěžící bude čekat několikakilometrová trasa, na níž budou jednotlivá stanoviště, věnovaná různým vědním oborům.

Přihlásit se můžete a podrobnější informace získáte na adrese VIS Bílé Karpaty.

Strání

Obec Strání leží v údolí potoka Klanečnice ve střední části Bílých Karpat.

První historická zmínka pochází ze 14. století. V současné době má 3800 obyvatel. Obecní úřad vydává Zpravodaj obce Strání. Nejznámější straňanskou akcí je fašank – festival masopustních tradic.

Strání dnes

Strání patří k větším obcím Bílých Karpat. Je tu škola, knihovna, kulturní dům. Sklárna v Květné v jižní části obce vyrábí stolní sklo, několik dalších firem se zabývá

Stráňanský kostel je výraznou dominantou.

dřevovýrobou a dalšími obory. Velká většina produkce větších firem je určena na vývoz – i díky tomu je současná situace ve Strání poměrně stabilní. Nezaměstnanost tu je kolem 4,5 %.

Zemědělství

Horší situace je v zemědělství. Původně státní statek byl privatizován, v posledních letech omezuje výrobu a snižuje počet dobytka. Dnes je v celém Strání sotva 60 krav a 210 prasat. V posledních letech se podařilo značnou část pozemků v okolí obce zatravnit, dnes je tu 635 ha luk v držení statku a dalších asi 100 ha mají drobní zemědělci. Uživilo by se tu kolem 700 kusů hovězího dobytka. Místní drobní zemědělci v posled-

ní době začínají mít zájem o spolupráci. Po přečtení rozhovoru s panem Šeligou v časopise Bílé Karpaty se domluvili a vydali se k němu na návštěvu. Byla dost inspirující, a nyní zemědělci uvažují o založení malé společné farmy pro přibližně dvacet krav.

Hodně se dnes mluví o rozvoji cestovního ruchu. V této oblasti čeká straňanské ještě hodně práce – vždyť dnes může Strání nabídnout jen svou jedinečnou kulturu a krásnou přírodu. Je tu však třeba vytvořit ubytovací kapacity. Největší šanci má rozvoj ubytování v soukromí. Je tu kolem 150 prázdných rodinných domků. Chce to ale nejen rozhodnutí majitele pustit se do podnikání, pomohla by i finanční podpora na úpravu objektu. Na tento typ podnikání se ale shání podpora velice těžce. Ubytovací prostory je možno vytvořit i v restauraci Zámeček, ale obci chybí finance. Stálou nabídku pracovních příležitostí tu nabízí i hraniční přechod, zaměstnává většinou místní lidi. I díky tomu už obyvatelé Strání snad necítí hranici jako příliš výrazné omezení. Větším problémem jsou uprchlíci, ale i v tomto případě situace vypadá očima televizních kamer hůře než ve skutečnosti. Uprchlíci se obci vyhýbají a tak tu k žádným násilnostem nebo podobným problémům prakticky nedochází.

Životní prostředí

Strání má čistímu odpadních vod od r. 1990, dnes běží jen na 40 %. Jednak je její kapacita poněkud nadsazená, neboť nikdo nepočítal s tím, že bude spotřebovat vody klesat, jednak není ještě dnes připojena celá obec. Zbývá ještě dokončit asi 10 km kanalizace. V roce 1997 byl ve Strání realizován zajímavý projekt – byla ustavena místní akční skupina lidí, kteří mají zájem o životní prostředí v obci. Tato skupina vytipovala nejdůležitější

problémy, např. znečištění zdrojů pitné vody, potoka, problematika odpadků, veřejná prostranství, a hledala jejich řešení. Význam tohoto projektu spočíval asi nejvíce v zatažení dalších lidí do komunální problematiky. Bohužel už pak na něj nenavazovaly další aktivity, ani z něj nevzešly podněty pro místní zastupitelstvo. Bylo by zajímavé na tento projekt navázat další práci, která by byla doplněna o fotodokumentaci, a tak by byla pro mnohé srozumitelnější mohla sloužit jako demonstrační projekt.

Kultura

Strání je asi nejvíce známé díky Fašanku. Zde tato tradice přerostla ve čtyřdenní festival. Jeho organizátorem je mimo obecního úřadu SPOKOS – místní sdružení pro rozvoj kultury. Festival se skládá z několika pořadů, ať už v kulturním domě Dvorana nebo na návsi U Zámečku. Účastní se ho nejen místní soubory, kterých je ve Strání početně, ale i hosté např. z Břeclavi, Starého Města i ze zahraničí. Fašank vrcholí úterní obchůzkou fašancárů všech věkových kategorií, přiníží se tančí „Pod šabíe“ – tanec, na nějž jsou místní patřičně hrdí. Na škole působí dětský soubor Húsličky, mimo to tu pracuje divadelní spolek a řada dalších muzik, ať dechových, cimbálových, hraje se tu i moderní muzika.

Za poskytnuté informace děkuji starostovi obce Antonínu Zámečnickovi a ing. Radce Breznické.

Jana Hajduchová

Faşancáři, to sú chlápci...

Kříž na Loskoch

Kdo přijíždí od Veselí nad Moravou do Bílých Karpat, může si před Blatničkou u silnice E-54 povšimnout závlahové vodní nádrže. Uprostřed ní, 5 metrů od silnice, stojí mezi stromy kamenný kříž s nápisem:

**Nákladem Josefa a Anny
Sovišových
z Malé Blatničky 1886**

Při pohledu ze silnice na nápis a kříž se vybaví 12. zastavení Ježíše na křížové cestě a jeho 2. slovo. Na oválné kovové destičce kříže je totiž napsáno:

**otče odpusť
jím, neb nevědí co činí**

Láska je schodištěm mezi nebem a peklím, přičemž na nás záleží, kterým směrem se vydáme. Byla to tato láska, která se nevyhnula ani domu č. 1 a č. 69.

V domě č. 1 u potoka Svarky v Hrubé uličce bydlí Josef Soviš. V Malé uličce na čísle 69 žije Anna Kuřínová. Mladí se mají velice rádi a splní si každé přání, které si na očích uvidí. Tak se stalo, co se stát asi muselo. Anna zjistí, že bude mít dítě. Anna to nejprve tají, pláče a přemýšlí, že si raději vezme život, ale dítě před svatbou v žádném případě nechce. Takovou hanbu nepřežije ani ona ani rodina. Řešením by byla sice svatba, ale Josef odešel právě do služeb císařské armády.

Chudák Anna se nakonec svěří matce, která to poví manželovi. V domě propukne zloba, hněv, ale co je to všechno platné, když příčinu to neřeší. Nakonec spolu hledají řešení tak dlouho až ho naleznou. Potrat.

Potraty jsou však přísně zakázány nejen ze strany církve, kde toto zásadně odporuje 6. přikázání, ale i ze strany světské moci, protože vrchnost přijde o pracovní sílu a tím

i daně. „Co by tomu řekli lidé“ - tato věta ale má tak obrovskou moc a váhu, že na místě vah převáží i církve či stát.

Řešení bylo nalezeno, ale kdo ho provede? Největší zkušenosti s porody - a odtěhjen malý krůček k potratům, mají porodní babky. Pod nejpřísnějšími tresty mají od vrchnosti provádění potratů zakázáno. Peníze jsou však všemocné. Není proto divu, že babka na naléhání podložené mrzkým penízkem svolí. Matka porod dojedná, otec zaplatí, babka provede a Anna trpí.

A trpět bude do konce života. Chlapec byl totiž o něco větší než sipůvodně mysleli. Babka před smrtí prozradí, že František jí už podával ručičky. Tisíckrát tyto chvíle Anna prokleje, tisíckrát by velice moc chtěla toto rozhodnutí změnit.

Konečně se Josef vrací z vojny domů. V úterý 29.10.1867 je tolik očekávaná a radostně vystrojená svatba. Manželé se mají rádi, práce se jim daří, přikupují polnosti a chlévy se plní dobyt看em. Jen v koléboce a u stolu stále cosi chybí. To, že se nenarodilo nic do roka po svatbě ještě nic neznamená, spíše se to bere jako klad. Když se Josefovi a Anně nenarodí dítě do pěti let po svatbě, jsou z toho manželé a rodiče smutní.

Později však už nešťastní. Ještě dalších 14 let Anna s Josefem jezdí po různých místech církevních i světských a moc chtějí vlastní dítě, ale nakonec i tuto naději ztratí.

Proto píše 22.5.1886 Josef Basel jako svědek žádost famímu úřadu v Blatnici: „Manželé Josef a Anna Sovišovi Blatnička č.1 (majitelé čtvrti usedlosti) hodlají postavit železný kříž na kamenném podstavci v poloze Losky na své půdě.“ Manželé Sovišovi se ale trápí nadále a hledají z této nepříjemné situace východisko. Duchovní stránku svědomí uspokojí Josef částečně postavením kříže a příspěvkem na

famí kostel. Jsou tu však ještě světské statky, o které přece převážnou část života šlo. Není jich málo a sil již začíná ubývat. Také toto je nutné vyřešit.

Nakonec se dohodnou s Martinem Minaříkem z č. 92, který u nich slouží jako pacholek za byt a stravu od svých 4 let, že po smrti mu vše odkáže, ale pod podmínkou, že se ožení s jejich blízkou příbuznou Apolónií Minaříkovou. Josef Soviš se nedožil ani 60ti let. Slabý, nespokojený a smutný umírá 21.4.1897 na sešlost s vědomím,

že vlastní vinou po něm vymířel rod a všechna práce předků byla marná. Po Josefu Sovišovi zůstaly 3 věci: velký majetek, který přešel do rodu Minaříků, kříž na Loskoch a tato vzpomínka jako varování těm, kteří přijdou po něm, že děti jsou příliš křehká stvoření, která nám nic neodpustí a naše mylná rozhodnutí nám ve stáří krutě několikrát připomenou.

Zda toho zůstalo po Anně a Josefovi Sovišovi hodně nebo málo, to si vážený čtenáři rozhodni sám.

**Miroslav Hudeček
Blatnička**

Zachované dědictví

Nejstarší zvukové záznamy moravského a slovenského lidového zpěvu – tak se jmenuje kniha a CD, jeden z nejzajímavějších vydavatelských počinů poslední doby.

Pro mě, jako běžného člověka, který se nezabývá folklórem, jen si občas rád zazpívá nebo poslechne lidové písničky, byla tato

knížka s CD velkým překvapením. Tomu, kdo dosud nepřemýšlel o tom, jak a díky komu je dodnes náš kraj nevyčerpitelnou studnicí písní, může téměř vzít dech. A

pro odborníky folkloristy? Ať posoudí sami.

CD obsahuje přes dvacet unikátních záznamů lidových písní z Moravy a Slovenska, nahraných ve letech 1909 – 1912 Leošem Janáčkem a dalšími sběrateli na voskové válečky. Doplněno je několika nahrávkami vyprávění sběratelů z padesátých let. Knížka pak obsahuje nejen notový záznam uvedených písní a fotodokumentaci jejich sběru, ale i pojednání o sběratelské činnosti Leoše Janáčka a o vlivu lidové písně na jeho tvorbu. Jsou zde představeni i nejvýznamnější spolupracovníci Janáčka Františka Kyselková a Hynek Bím. Dostal se mi tak do rukou kousek

pokladu, který byl doposud schraňován v archivech a depozitářích různých muzeí. Viděla jsem, kolik úsilí stálo sběratele putování od vesnice k vesnici, často pěšky s několikakilogramovým fonografem na zádech, jak byli odkázáni na náhodu a pomoc neznámých lidí. Začla jsem pak přemýšlet o tom, kde jsou skutečné kořeny kultury a jakými spletitými cestičkami se odvíjí život kulturního dědictví a krajiny, s níž je tak úzce spjata. To už ale v knížce nenajdete, třeba přivede k myšlenkám úplně jiným. V každém případě ale tato knížka a CD sahá hodně hluboko do paměti národa a i v tom nepochybně spočívá její cena. Knížku s CD vydal Jiří Plocek – Gnosis Brno ve spolupráci s Ústavem pro etnografii a folkloristiku AV ČR, k dostání je v knihkupectvích za cca. 500,- Kč

Jana Hajduchová

Chráněná území okresu Uherské Hradiště

J. Hrabec, P. Šnajdara - Chráněná území okresu Uherské Hradiště. Pro Okresní Úřad v Uherském Hradišti vydal Esprint Zlín ve spolupráci se ZO ČSOP 63/13 „Uherskohradištsko“. 24 stran. Náklad: 500 + 200 ks. Neprodejné - publikace lze objednat na Referátu životního prostředí Okresního úřadu Uherské Hradiště.

Koncem minulého roku byla vydána sešitová, barevná publikace formátu A4 s přehledem 43 maloplošných chráněných území (tzv. rezervací) na Uherskohradištsku.

Publikace poskytuje k jednotlivým chráněným územím základní informace, jako je důvod vyhlášení, údaje o historii, geologii, rostlinstvu, zvířené, lesnictví. Každá rezervace zabírá půl stránky. Kromě textů se tu najde i situační

mapka, fotografie území a fotografie typického živočicha nebo rostliny.

Po grafické stránce je to pěkně zpracovaná kniha. Mapky by mohly být větší, nejen kvůli čitelnosti, ale i pro lepší orientaci. Kdo prostuduje texty publikace, narazí bohužel na některé nedostatky. Chybějí například základní údaje jako je rok vydání. Postrádám také předmluvu či záměr tohoto vydání: pro koho a na co je určeno?

To jsou však drobnosti. Horší je, že autoři texty nekonzultovali se Správou CHKO Bílé Karpaty, kde se 70 % z hradištských rezervací nachází. Nedostatky se týkají zejména zoologických údajů, ale i

subjektivní názory na údržbu jednotlivých území ukazují, že autoři neměli úplné informace. Hlavním zdrojem informací byly zřejmě kopie několik let starých rezervačních knih, které si ZO ČSOP pořídila.

Tyto nedostatky škodí jinak příjemně působící a informující publikaci.

Jan W. Jongepier

Pomáhat krajině i lidem

Někteří z nás si možná ještě pamatují na různé zvelebovací a okrašlovací spolky. Nejznámější snad byl Svaz spolků pro okrašlování a ochranu domoviny v Čechách na Moravě a ve Slezsku, který vznikl již v roce 1904. Tyto spolky nesly už ve své době základní rysy pozemkových spolků. Po únoru 1948 však všechny nuceně zanikly.

Princip

Zaměření pozemkových spolků může být různé - prosazují určitý společný styl hospodaření v území nebo určitý druh ochrany a vývoje území, pečují o historické památky, snaží se o zabránění nežádoucích činností v určitém území.

Princip však zůstává vždy stejný. V pozemkových spolcích se sdružují lidé vlastníci práva hospodaření k určitým pozemkům. Dobrovolně se podrobují předem stanoveným a dohodnutým podmínkám. Ve státech, kde pozemkové spolky (angl. landtrusty) nepřerušeně působí již několik desetiletí, prokázaly svou užitečnost jako nejefektivnější nástroj ochrany i rozvoje území. V těchto státech většinou patří členství v pozemkovém spolku ke společenské prestiži. V České republice však začínáme znovu od počátku.

Místo pro přírodu

V loňském roce byl Český svaz ochránců přírody pověřen realizací celorepublikového programu „Místo pro přírodu“. Tento program si klade velký cíl: iniciovat vznik a činnost pozemkových spolků. V Bílých Karpatech se v současné době připravuje vznik celkem 4 těchto spolků.

Pozemkový spolek na ochranu přírody a krajiny Valašsko-klobucka zaštituje ZO ČSOP Kosenka (Val. Klobouky); naplní činností bude ochrana druhové

rozmanitosti (biodiverzity) především v severní části CHKO Bílé Karpaty a to zejména prostřednictvím péče o krajinu a louky.

Pozemkový spolek pro Moravské Kopanice - Informační středisko pro rozvoj Moravských Kopanic (Starý Hrozenkov) - má za cíl vrátit Kopanicím jeden z původních rysů hospodaření: pasení hovězího dobytka.

Pozemkový spolek Čertoryje - ZO ČSOP Bílé Karpaty (Veselí nad Moravou) - klade za hlavní cíl hospodaření a údržbu v národní přírodní rezervaci Čertoryje.

Pozemkový spolek na zachování krajinného rázu Bílých Karpat - občanské sdružení Tradice Bílých Karpat se sídlem v Pitíně - se bude především snažit o uchování a rozšíření typické složky krajiny Bílých Karpat: vysokokmenné ovocné sady včetně soliterních stromů ve volné krajině.

Naplnění

Pozemkové spolky jsou otevřeny pro všechny vlastníky a uživatele pozemků, kteří se chtějí podílet na zachování přírodního i kulturního dědictví našeho regionu i na jejich perspektivním využití. Některé cíle jsou těmto spolkům společné, liší se však v jejich naplnění. Otevřeně však říkáme, že v současné době po vás - vlastnících pozemků - budeme více vyžadovat než vám nabízet. Formou

věcného břemene nebo nájemní smlouvy byste se měli vzdát některých činností na svém pozemku (např. nepoužít ho ke stavebním účelům, používat šetrné způsoby hospodaření aj.), nebo naopak, umožnit činnosti jiné (výsadbu soliterních stromů, regionálních odrůd ovoce).

Na oplátku vám můžeme nabídnout především poradenské a informační služby, možnost potkávat se s podobně smýšlejícími lidmi a především dobrý pocit, že jste se zasloužili o budoucnost vašeho pozemku (a tím i kusu krajiny). Věříme, že v budoucnu vám budeme mocinabídnout nejen

například zapůjčení potřebného vybavení, ale i tu vzpomínanou společenskou prestiž a uznání.

Informace

Vaše případné dotazy vám rádi zodpovíme na těchto adresách:

ZO ČSOP Bílé Karpaty, Bartolomějské nám. 47, Veselí nad Moravou - tel. 0631-322545

ZO ČSOP KOSENKA, Brumovská 11, Val. Klobouky - tel. 0636-320145

Občanské sdružení Tradice Bílých Karpat, Pitín 15 - tel. 0633-641334

Informační středisko pro rozvoj Moravských Kopanic, Starý Hrozenkov 11 - tel. 0633-696132.

Zdeněk Miklas
Slavičín

Dotace v roce 1999

Nadchází opět čas podávání žádostí o dotace na údržbu krajiny a tak vás v následujících řádcích ve stručnosti informujeme, co je v letošním roce nového.

Péče o krajinu

Pokud se týče dotací z resortu životního prostředí, Program péče o krajinu (PPK) doznal v letošním roce největší změnu v oblasti

organizační. Oproti minulým letem, kdy o přidělení a výši dotace rozhodovalo Ministerstvo životního prostředí, v roce letošním bude žádosti schvalovat Správa CHKO ČR. Doufáme, že tento systém bude pružnější a schvalování požadavků bude více v souladu se skutečnými potřebami jednotlivých lokalit.

Dotační tituly PPK jsou v podstatě shodné s minulým rokem, tzn. že opět jsou financovány akce jako je kosení, likvidace náletu, zatravnění, výsadba dřevin, podpora šetmé pastvy, opatření podpoře blízkého hospodaření v lesích, vytváření tůňek atd. Jedinou výjimkou je povolení mulčování, ale to pouze v případech, kdy ho SCHKO uzná za vhodné.

Žádosti o dotaci z PPK si mohou podat fyzické či právnické osoby

s majetkoprávním vztahem k pozemku, na kterém se bude opatření realizovat. Dotace nesmí sloužit k podnikatelským účelům a je možno financovat pouze akce neinvestičního povahy.

V letošním roce budou podporována mimo jiné opatření na podporu šetmého hospodaření na lesních pozemcích. Oficiální termín podávání žádostí je nejpozději do **30.6.1999**, v praxi však platí „čím dřív, tím líp“.

Zemědělství

Dotace Ministerstva zemědělství rovněž doznaly změny z hlediska ochrany přírody. V letošním roce je již brán zřetel na zónaci ochrany přírody ve vztahu k jednotlivým pozemkům, kdy lokality v I. a II. zóně CHKO jsou finančně zvýhodněny. Přestože toto opatření znamenalo zvýšení administrativy je jistě správné, že jsou zemědělci kompenzováni za omezení vyplývající ze zákona č.114/92 o ochraně přírody a krajiny.

Eliška Bittnerová

Plán péče a zemědělství

V čísle 4/98 jsme vás informovali o plánu péče chráněné krajinné oblasti Bílé Karpaty obecně. Nyní si postupně přiblížíme základní kapitoly návrhové části, ve které jsou vytyčeny dlouhodobé, střednědobé a krátkodobé cíle plánu.

Jednou z nejvýznamnějších činností v Bílých Karpatech patří již od historických dob zemědělství. Však také zemědělská půda tvoří 368 km², téměř polovinu výměry CHKO. Přesnější údaje je možno najít v rozborové části plánu péče.

Hospodaření

Základní strategie zemědělského hospodaření v CHKO Bílé Karpaty by měla zohledňovat následující

požadavky :

- zvýšení ekologické stability krajiny
- zajištění vyváženosti krajinných funkcí produkčních i mimoprodukčních (např. turistiky)
- podporu organického zemědělství
- podporu tradičních forem hospodaření, jako je extenzivní pastva, hospodaření na menších výměrách, obnovasady ovocných dřevin apod.

V zájmu přírody a krajiny by se zemědělské hospodaření mělo řídit požadavky dle zonace.

Každý čtverečný metr zemědělské půdy na území chráněné oblasti totiž spadá do některé ze čtyř zón

ochrany přírody, přičemž první zóna má nej přísnější režim ochrany.

V I. zóně

je možno provozovat jedině extenzivní lučně-pastevní hospodaření bez vkladů pesticidů a hnojiv. Větší část těchto pozemků (v ideálním případě všechny) by se měla stát součástí areálů alternativního zemědělství. Konkrétní opatření jsou zde následující.

1. Změny kultur z luk a pastvin do orné půdy, zahrad a sadů nejsou přípustné.
2. Změna a obnova travních porostů je možná pouze přesevem či přesevem lokálním osivem.
3. Na loukách používat jen technologie nenarušující travní dm.
4. Dobu sečení resp. spásání porostů stanovit po dohodě se Správou CHKO.

5. Nesmí se měnit vodní a vláhový režim luk a pastvin, např. odvodněním (meliorací).

6. Pastvu zvířat a veškeré technické zásahy nezbytné pro její zabezpečení je možno provádět pouze se souhlasem Správy CHKO.

7. U pastvin dosahujících k vodním tokům musí být oplůtky zabráněno zvířatům v přístupu do toku.

8. Nelze zde používat hnojiva a tekuté odpady na hnojení, pesticidy a ostatní chemické látky, ani zde s nimi nelze manipulovat.

9. Nelze zde umísťovat a zřizovat skládky surovin či odpadů ze zemědělské výroby (chlévková mrva, seno, sláma apod.).

Ve 2. zóně

je možno provozovat jen poloextenzivní lučně-pastevní hospodaření se sníženými dodatkovými vklady energie. Přednostně je třeba využívat hnojení organickými hnojivy. Leteckou aplikaci hnojiv lze provádět pouze výjimečně a to výhradně se souhlasem Správy CHKO.

Kromě opatření č. 5, 6, 7 a 9, která platí v 1. zóně, budou tyto cíle zajištěny následujícími opatřeními:

10. Dlouhodobým cílem je převod co největšího podílu pozemků z orné půdy do luk a pastvin.

11. Změny opačným směrem, tedy z luk a pastvin do orné, nejsou možné, převod do sadů a zahrad, případně zalesnění těchto pozemků, pouze v omezeném rozsahu.

12. Zemědělské stavby mohou být po obdržení souhlasu Správy CHKO a vydání stavebního povolení budovány pouze v návaznosti na zastavěné území, případně v návaznosti na stávající zemědělské farmy.

13. Na orné půdě není možné zafazovat širokofádkové intenzivní plodiny (např. kukuřice).

14. V průběhu pozemkových úprav je žádoucí snižovat velikost pozemků orné půdy s přihlédnutím k místním podmínkám zejména z hlediska erozních jevů.

Ve 3. a 4. zóně

je záměrem udržovat a přiměřeně podporovat zemědělství v optimální podobě s částečně sníženou intenzitou v harmonické kulturní krajině - zejména ve 3. zóně. V těchto zónách jsou namnohých místech dosud zachovány tradiční a pro jednotlivé krajině celky

typické sociální struktury. Toho je třeba využít a podpořit rozvoj ekologického zemědělství a zejména eko-agroturistiky.

Kromě výše uvedených opatření č. 7. a 12. je třeba:

15. Louky a pastviny obhospodařovat obvyklým způsobem, obnovy travních porostů jsou možné tradičním způsobem, je však třeba preferovat obnovu přesevem a přívěsem.

16. Neustále budovat, zachovávat a udržovat protierozní opatření trvalého charakteru.

17. Změny kultur zemědělských pozemků jsou obecně možné po vydání souhlasu Správy CHKO Bílé Karpaty.

Nové tváře

Od 1. ledna nastoupili na Správu CHKO Bílé Karpaty dva noví pracovníci, Ing. Petr Šašínska a Mgr. Zdeněk Miklas.

Ing. Petr Šašínska (40) je lesník a nastoupil po Ing. Liborovi Nováčkově, který se stal místostarostou Města

Uherského Brodu. Má na starosti lesní problematiku střední a severní

části CHKO Bílé Karpaty, tedy na území LHC Luhačovice a LHC Brumov.

Mgr. Zdeněk Miklas (26) obsadil volné místo po Antonínu Kostkovi. Jeho pracovní náplní je mimo jiné zajištění údržby chráněných území v severní polovině CHKO, revitalizace říčních systémů. Také se stará o instalaci a údržbu značení CHKO a maloplošných rezervací a provádí poradenskou činnost pro zemědělce a vlastníky půdy.

Oba noví pracovníci najdete v Luhačovicích.

Adresa Správy CHKO pro písemný styk:

Správa CHKO Bílé Karpaty

Nádražní 318

763 26 Luhačovice

tel. 067-933710, 932580

e-mail: bilekarp@schkocr.cz

úřední dny: pondělí a středa 8.00 - 17.00

Další pracoviště jsou:

Detašované pracoviště Správy

CHKO Bílé Karpaty

Bartolomějské nám. 47

698 01 Veselí nad Moravou

tel. 0631-322545, 324792

e-mail: csop@es-servis.cz

úřední dny: pondělí, středa 8.00 - 17.00

Kontaktní místo Správy CHKO

Bílé Karpaty

Podzámečí 860

763 31 Brumov

tel. 0636 330305

úřední dny: pondělí, středa 8.00 - 17.00

Kopaničářské louky (1)

Moravské Kopanice zahrnují katastrální území Lopeník, Vápenice, Vyškovec, Starý Hrozenkov a Žitková. Je to oblast s pěknou mozaikou luk, pastvin, sadů, poliček a jiných biotopů, kde je vždy příjemné se procházet v jakémkoliv roční době. Celkem se tu nachází deset chráněných území, z toho 9 se týká převážně lučních porostů. V tomto čísle se podíváme na čtyři přírodní památky na Lopeníku a ve Vápenicích.

Všechna čtyři chráněná území mají mnoho společného. Z chráněných druhů ve všech roste první jarní orchidej - prstnatec bezový. Na tomto druhu je zajímavé, že má dvě barvy květů: jedince žluté a nachové. Takže tyto louky začát-

Prstnatec bezový - žlutá forma

kem května vytvářejí velmi nápadný, exotický koberec. Z dalších orchidejí v těchto územích najdeme pětiprstku žežulník, vemeník dvoulístý a hlavinku horskou. Nápadnými rostlinami je i v červnu kvetoucí mečík obecný nebo velmi vzácný hořeček žlutavý.

Gruň

V jednom údolíčku 1,5 km SSZ pod kótou Malý Lopeník (881 m) - nedaleko Velkého Lopeníku - se nachází přírodní památka Gruň. Jedná se o přepásanou svahovou louku se starým sadem o velikosti 3,5 ha. Z této poměrně malé plochy je známo téměř 200 různých druhů

rostlin, z toho i orchideje prstnatec májový, který je vázaný na vlhká stanoviště, a vstavač obecný, nazývaný také kukačka.

Mezi typické zástupce hmyzu karpatských luk zde patří ohniváček černočárny a střevlík Šeidlerův. Vzácnějším ptákem je bramborníček hnědý.

Z hub byly na Gruň doposud zjištěny pouze obecné druhy, i když výskyt některých voskovek dokazuje, že se na území dají očekávat i vzácnosti.

U Zvonice

Kousek od Gruň na východ leží ještě menší památka se jménem U Zvonice. Má totiž výměru pouze 1,27 ha. Nicméně je to jedna z nejlépe zachovaných pastvin v této oblasti, kde přírodovědci už našli hodně zvláštností. Rezervací protéká prameniště stružka, v níž byly zjištěny některé vzácné mechy, kolem ní se tvoří malé slatiny, kde rostou oba druhy suchopýru, ale i citlivější a proto vzácné druhy jako tolije bahenní, pětiprstka hustokvětá a prstnatec májový. Dále je to jediná ze zde představených památek, kde najdeme orchideje prstnatec Fuchsův a vemeníček zelený.

Byl zde zjištěn vzácný lišaj *Hemaris scabiosae* a hnědásek *Melitaea athalia*. Z plazů se zde vyskytuje ještěrka obecná, z ptáků především fuhyk obecný. Také zde bylo nalezeno několik vzácných hub, například tmavobílka vonná.

V Krátkých

Na druhé straně Mikulčina vrchu, na území obce Vápenice u autobusové točny, se nachází pestrá svažitá louka kolem dvou ryb-

ničků a potoka. Je to přírodní památka V Krátkých, která má výměru 6,17 ha. Velké bohatství rostlin a živočichů, které se tu nachází, je způsobeno dvěma faktory. Jednak je to střídání mokřích a suchých míst, jinak dobrá péče, kterou památce věnují její hospodáři a která spočívá v jednorocím kosení a následném sklizení sena.

Nejvýznamnější rostlinou je zde zvonečník hlavatý, který je v Bílých Karpatech známý pouze z vápenické oblasti. Kromě některých orchidejí uvedených v úvodu, najdeme zde i vstavač kukačku a ve spodním mokřadě krušník bahenní. Velmi nápadným druhem je záraza rusá, která parazituje na kořenech devětsilu. Nad loukami a spodním mokřadem můžeme v létě pozorovat mnoho motýlů. Byl zde zaznamenán např. otakárek fenyklový, hnědásek osikový a jitrocelový, otakárek fenyklový, ohniváček modrolesklý a modrolemy. Mokřad má význam pro rozmnožování obojživelníků.

Rubaniska

Nad pravým břehem Krátkovského potoka 2,5 až 3,5 km západně od Starého Hrozenkova leží 15,35 ha velký kilometrový pás luk a křovin. Je to přírodní památka Rubaniska, kam se dostaneme nejpohodlněji sledováním potoka od silnice na vápenickou točnu. Historicky území poznamenalo několik změn, které se negativně odrazilily na jeho rozmanitost. Zatímco na začátku století se zde rozkládaly velmi

Přírodní památka V Krátkých

bohaté louky, zvané Komenská luka, zůstaly v 70. a 80. letech některé svahy ležet ladem a v osmdesátých letech byla část nejzápadnější louky rozorána. Od roku 1988 je území více či méně pravidelně obhospodařováno, čímž se stav porostů postupně zlepšuje. V území bylo zjištěno 260 druhů vyšších rostlin, k nejzápadnějším patří stejně jak v PP V Krátkých zvonečnick hlavátý. Pokud víme, je tato lokalita jediným místem na Kopanicích, kde roste hladýš

pruský. Je to druh chráněný, ale jinak pro svůj mrkvovitý vzhled nenápadný.

Ze živočichů jsou zde známi pouze obratlovci. V pramenných stružkách byl potvrzen výskyt larev mlouka, často se zde vyskytuje skokan hnědý a byla zde pozorována užovka obojková. Z ptáků byly zaznamenány běžné druhy lesních okrajů.

Jan W. Jongepier

Přírodní památka Rubaniska

ZAJÍMAVÉ OBJEVY

Vochlice hřebenitá

Možno nie každý, ale určite mnohí, si želajú „stretnúť“ v teréne nejakú peknú kvetinku. A že bude aj vzácna, či veľmi vzácna, v to každý (o začínajúcich botanikoch, ako sme my, ani nehovoriac) dúfa, no len potíchu - aby to nezarielol. Nám, študentom botaniky PriF UK Bratislava, sa táto tichá túžba splnila.

Terénne cvičenie

V dňoch 1. - 5. júna 1998 sme boli na terénnych cvičeniach z botaniky v Bielych Karpatoch, kde nad nami väčšinu času bdela pani docentka Feráková s pánom profesorom Šomšákom a pánom docentom Juránim. Počasie sme mali nádherné, lúky boli krásne, nálada výborná. Každý deň sme chodili do okolitej prírody, učili sa poznať nové druhy rastlín, robili sme zápisy, kopali sondy, kochali sme sa krásou všetkého, čo nás obklopovalo. Večer sme sedávali pri ohni, trochu sa rozprávali, trochu zaspievali a bolo nám fajn.

Vo štvrtok, 4. júna, sme doobeda prehľadávali polia v okolí, či nenájdeme niečo „super“, nejaký „špek“. Mali sme radosť z množ-

stva burín v obilí (hospodári až tak nie), medzi ktorými bolo množstvo červených kvetov hlaváčika a vlčieho maku, belasých nevädzí (chrp) i nenápadných žltých kvietkov iskemika (pryskyřníku) roľného. Menej častý bol prerastlík okrouhlostý, stoklas (sveřep) roľný, ježec (dejvovec) veľkoplodý. A keď sa nám podarilo nájsť lípkavec (svizeľ) trojrohý, boli sme nadšení.

Ďalšie polia

Pani docentka Feráková potom odcestovala (aj obaja vyššie spomenutí páni) a my (niektorí) študenti, sme sa vybrali prehľadávať ďalšie polia. A takmer všetky boli „krásne“ zaburinené. Pri jednom z nich, rástla na ňom repka, sme sa zdržali dlhšie a urobili zápis. Dlho, dlho sme hľadali ten vzácny lípkavec, ale nepodarilo sa. Keď sme z tohoto miesta odchádzali na opačnú stranu poľa. Paľo sa zohol k zemi, ukázal na nejakú kvetinu a nie veľmi nahlas povedal: „aha, skandix“. V prvom momente sme tomu nemohli uveriť, veď *Scandix pecten-veneris* (česák hrebenitý, vochlíca hrebenitá) je takmer vyhynutý (v čase nálezu bol nezvestný). Ale keď sme našli

ďalší a ďalší, spamätali sa a uverili, naša radosť nemala konca. A to sme o chvíľu našli celý porast.

Vymizol

Nájsť česák hrebenitý naozaj nie je bežné. Aj v dobe, keď nebol ohrozený, nepatrilo medzi časté buriny. So zmenou spôsobu obhospodarovania, čistením osiva, ale asi najmä chemizáciou, z polí (takmer) celkom vymizol. Česák hrebenitý, jednoročná rastlina z čeľade mrkvovitých, vysoká do 50 cm, charakteristická svojimi zobáčikovými plodmi, je to naozaj vzácny druh, ktorý si zaslúži našu zvýšenú pozornosť. Mysleli sme si, že sa ho podarí zaradiť aj do pripravovanej Červenej knihy ČR a SR, ale keďže počet druhov v tejto publikácii je pevne stanovený, nestalo sa tak. Ale možno (veď Červená kniha sa ešte stále pripravuje)...

Či už česák v Červenej knihe bude alebo nie, nič to neuberá z našej obrovskej radosti z jeho nálezu. Takého nálezu, aký sa nám už za celý život nemusí podariť. (Najdôležitejšia však nie je naša radosť z toho, že sme ho našli, ale z toho, že stále u nás „žije“).

Ján Ripka
Bratislava

Naše plané keře

Lýkovec jedovatý

První keř, který na jaře rozkvétá, je **lýkovec jedovatý** (*Daphne mezereum*). Jeho fialové voňavé květy, shluklé ve svazcích, jsou k vidění dokonce již v únoru. Až po odkvětu, to jest od dubna, se objeví první listy, které jsou celokrajné, úzké a v horní polovině nejširší. Od července můžeme najít lesklé červené bobule do 0,5 cm v průměru, které - jak je zřejmé z názvu tohoto druhu - nejsou k jídlu.

Keře lýkovce jedovatého dosáhnou zhruba metr ve výšce a rostou v listnatých a smíšených lesích i v břehových porostech.

Dřín a svída

Další raný druh je **dřín obecný** nebo **jarní** (*Cornus mas*). Chová se podobně jako předešlý druh v tom, že kvete dřív, než se objeví první listy. Žluté květy jsou pravidelně aranžovány v párech podél větví. Jeho listy jsou uspořádány vstřícně. Tyto mají vejčitý tvar a okraje bez jakýchkoliv zubů.

Dřín je krásný keř na jaře i na podzim, kdy může být obležen červenými, podlouhlými, až 1,5 cm velkými bobulemi. Ty obsahují hodně vitamínu C a lze je použít do kompotu a jiných ovocných produktů.

Dřín roste v doubravách a křovích, někdy i jako solitér na loukách. Nejčastěji ho najdeme v teplejší jižní části Bílých Karpat. Pro svou vzácnost je chráněn podle vyhlášky č. 395/1992.

Příbuzná **svída krvavá** (*Swida sanguinea* = *Cornus sanguinea*) má podobné listy jako dřín, květy jsou však bílé a květenství vypadá jak okolík. Navíc kvete až od května - když už má listy - a tvoří malé modročerné plody. V zimním období lze svídu poznat podle červeně zbarvených větví. Roste především v listnatých lesích po celém území republiky.

Tušalaj a kalina

I když vůbec není příbuzný, jsou listy i květenství **tušalaje obecného** (*Viburnum lantana*) podobné svídě krvavé. Na rozdíl od něj jsou listy tušalaje na spodu plstnaté a mají zubaté okraje. Také kvete dřív - od konce dubna do května. Plody menší než centimetr jsou na počátku červené, plně zralé mají černou barvu.

Tušalaj vyhledává podobně teplá stanoviště jako dřín a proto je velmi vzácný v severní části Bílých Karpat.

Do stejného rodu jako tušalaj spadá **kalina obecná** (*Viburnum opulus*). S ním má společný tvar květenství, listy jsou však hrubě laločnaté a plody zůstanou červené. Další rozdíl je v květech, které jsou na okraji květenství mnohem větší než ostatní, čímž lépe přitahuje opylovače. Doba květu je květen - červen. Kalina roste roztroušeně po celé republice, ve vlhčích listnatých lesích, v naší oblasti není příliš hojná.

Bez černý a červený

Stejně okolíkovité jako svída, tušalaj a kalina, je květenství bezů. Avšak, listy bezů jsou dělené a skládají se z 5 nebo 7 lístků, jsou lihozpeřené.

Rozdíly mezi **bezem černým** (*Sambucus nigra*) - vpravo - a **červeným** (*S. racemosa*) se týkají nejen barvy plodů, vyjádřené v jejich názvech.

Barva květů je u červeného bezu světle žlutozelená, u černého je bílá. Dále kvete bez černý o měsíc až dva později než na jaře kvetoucí bez červený.

Černý bez je oblíbeným keřem. Voňavé květy lze používat na sirup nebo do těsta na palačinky, z bobulí se dá dělat dobrá marmeláda a možná máte i svoje další recepty.

Zatímco bez černý je všude velmi hojný, najdeme bez červený v Bílých Karpatech hlavně na severu ve vyšších polohách.

Klokoč

Také **klokoč zpeřený** (*Staphylea pinnata*) má lichozpeřené listy jako bez nebo jasan. Kvetoucí nebo v plodu je však hned k rozeznání od těchto dřevin. Květenství s bílými květy jsou převislá a jsou vidět v měsících květen a červen. Od září na něm visí typické nafouklé plody, které uvnitř ukrývají velmi tvrdá žlutohnědá semena. Z těch se dříve vyráběly růžence, nyní se navlékají spíše jako korále nebo náramky.

Je to jeden z nejzácnějších keřů naší republiky. Roste pouze v teplých oblastech, jako je jižní Morava, především na okrajích listnatých lesů.

Brslen

S brslenem se dostaneme k méně nápadně kvetoucím druhům keřů. Plody **brslenu evropského** (*Euonymus europaea*) a **bradavičnatého** (*E. verrucosa*) jsou však velice atraktivní svými růžově červenými barvami i zajímavým tvarem, připomínajícím kněžskou čepičku. Mimo podzim (a zimu) je poznáváme jen těžko. Jeho hlavními znaky jsou vejcovité, jemně pilovité a vstřícně umístěné listy. Brslen bradavičnatý se navíc poznává podle větví posetých hnědými bradavičkami. Brslen evropský je běžný druh listnatých lesů a křovin, brslen bradavičnatý potřebuje více tepla a roste u nás přirozeně jen na jižní Moravě.

Řešetlák a krušina

Podobné listy mají i **řešetlák počistivý** (*Rhamnus cathartica*) - vpravo - a **krušina olšová** (*Frangula alnus*). Listy řešetláku jsou oproti brslenu kulatější a mají výraznější špičku. Květy i plody postrádají pěkné barvy - květy jsou zelenavé, bobule hnědé až černé. Je to druh křovin a otevřených stanovišť, roste po celé Evropě, ale v Bílých Karpatech je spíše vzácný.

Krušina se od řešetláku liší především celokrajnými listy a tím, že bobule mají zpočátku, to jest v červenci a srpnu, červenou barvu. Potom se mění v černou. I s tímto keřem se můžeme setkat po celé Evropě, ale spíše ve vlhčích podmínkách. Hlavně krušina, ale i řešetlák, je užitečný keř.

Borka a plody jsou léčivé, bobule byly dříve také používány jako barvivo.

Zimolez

Co se týká listů, je i **zimolez obecný** (*Lonicera xylosteum*) podobný výše uvedeným keřům. Od předešlých se liší vzhledově - má dlouhé prohnuté větve - a pak typickým tvarem žlutavých květů, viz obrázek. Bobule mají šarlatově červenou barvu a jsou jedovaté. Stanoviště tohoto zimolezu jsou ve světlých lesích, u nás především kolem potoků.

Líska

Lísku obecnou (*Corylus avellana*) asi zná každý. Ale poznáváte ji v terénu, když ještě nemá zralé oříšky? Nejhezčí jsou koncem zimy, kdy ukazují převislá žlutá (samčí) květenství. Později se objevující listy jsou chlupaté, hrubě zubaté, v obrysu srdcovité a jsou umístěny střídavě. Oříšky dozrávají na podzim. Jsou nejen chutné, ale svým obsahem vitamínů B-komplexu i velice zdravé.

Líska obecná se vyskytuje zcela hojně po celém regionu v nižších polohách. Vyhledává spíše světlá místa, především okraje lesů.

Trnka

Dalším užitečným druhem je **slivoň trnitá** či **trnka obecná** (*Prunus spinosa*), i když je u nás více používána pěstovaná **slivoň domácí** - švestka. Ve všech znacích je trnka menší než švestka, má menší listy, plody a je to keř, ne strom. Trnky bývají ozdobené bílými květy už od dubna. Protože plody trnky jsou trpké, dají se konzumovat až po přemrznutí na marmeládu a šťávu. Trnky najdeme hojně v křovinách, na pastvinách, dává přednost teplejším nižším polohám.

Ptačí zob

Posledním druhem v tomto přehledu je **ptačí zob obecný** (*Ligustrum vulgare*), keř s malými, tuhými, listy s hladkým okrajem. V červnu můžeme vidět jeho jehlicovitá květenství se žlutobílými květy, z kterých potom vyrostou lesklé, černé bobule. Roste docela hojně ve světlých lesích a křovinách.

Jan W. Jongepier

Rezervační kniha

Pokud se vám dostane do rukou nějaká publikace o přírodních chráněných územích (obecně řečeno o rezervacích), potom určitě narazíte na termín rezervační kniha. Pro ty, které tento pojem zaujal, přináším následující vysvětlení.

Rozhodně to není sešit na rezervování stolů v místní restauraci. Rezervační kniha je vlastně jakýsi občanský průkaz, matriční zápis a současně deníček každé jednotlivé rezervace. Příslušný zákon a jeho prováděcí vyhláška přesně určuje, co musí taková rezervační kniha obsahovat. Patří sem zejména formulář obsahující všechny základní údaje o tomto

území, jako je katastr, soupis parcel, jejich výměra, kultura, vlastník, nájemce, uživatel, význam území, důvod ochrany a spousta jiných zajímavých informací.

Nezbytný je plán péče, podle kterého se chráněné území spravuje a udržuje. Nesmějí chybět ani zprávy z provádění údržby, zápisy z provedených kontrol a návštěv a také informace o zjištěných nedostacích. Do rezervační knihy se vkládají veškeré výsledky právě dokončených výzkumů či průzkumů, jakož i nejnovější fotodokumentace. Rezervační kniha je tedy živý, neustále doplňovaný soubor všech dostupných údajů a informací o tom kterém zvláště chráněném území.

Rezervační kniha je součástí takzvaného Ústředního seznamu ochrany přírody. Pro celou Českou republiku jej vede Agentura ochrany přírody a krajiny v Praze.

Rezervační knihy bělokarpatských rezervací jsou uloženy a neustále aktualizovány na Správě CHKO Bílé Karpaty.

Pavel Bezděčka

V rezervační knize najdete i údaje o výskytu vzácných druhů. Na obrázku je tolije bahenní.

NAŠE LÉČIVKY

Pohanka obecná

Léčivé rostliny nejsou jen planě rostoucí, mohou to být i rostliny kulturní. Jednou z nejvýznamnějších je pohanka obecná z čeledi rdesnovitých.

Je to jednoletka s poměrně krátkou vegetační dobou, takže se dá vysévat i jako následná plodina po rané zelenině, např. salátu, mrkvi apod. Získáme nať, která se v podobě nálevu podává při komatění cév, při křečových žilách a bércových vředech, snižuje cholesterol. Podobný účinek má i pohankové semeno, které si můžeme pohodlně zakoupit v prodejnách biopotravin.

Obsahuje velké množství bílko-

vin, vitamíny B a E a stopové prvky. Kromě toho i rutin, který je nejvýznamnější léčebnou složkou drogy. Pohanka je výborná i pro nastávající maminky a pro pacienty, kteří trpí nedokrevností končetin. Pohanková nať se dává do tzv. „cévních směsí“, např. spolu s jitrocelem a bezem čemým. Pohankové semeno a mouku se snažíme využívat v kuchyni co nejvíce. Přípravu pohankových jídel najdeme v každé kuchařce zdravé výživy. Známa je pohanková kaše sladká i slaná. Dobře je přidávat hrst pohanky do všech luštěninových a zeleninových polévek asi 10 minut před koncem varu.

Kdo byste znali nějaký dobrý recept na jídlo s pohankou, napište nám jej.

Vlasta Ondrová

Velká čistí vodu

V závěru roku 1998 byla uvedena do zkušebního provozu čistírna odpadních vod (ČOV) ve Velké nad Veličkou. Po vybudování skládky odpadů, dokončení plynofikace a obecního vodovodu je to další výrazný krok pro zlepšení životního prostředí centra Hornácka.

Výstavba ČOV započala v prosinci roku 1995 a postupovala po částech podle finančních možností. Celkový náklad byl více než 48 mil. Kč a kromě samotné ČOV tato akce zahrnovala i kanalizační sběrače o celkové délce téměř 3,5 km včetně provedení nových kanalizačních přípojek u všech bytových domů na sídlišti s vynecháním septiků a jímek na vyvážení. Finančně se na její realizaci

kromě Obce Velká nad Veličkou podílel Státní fond životního prostředí, Kordárna, a.s. Velká nad Veličkou a Okresní úřad Hodonín. Přestože se ČOV uváděla do provozu v zimním období a hydraulické zatížení dosahovalo pouhých 10% cílového stavu, začala fungovat zhruba po 14 dnech bez jakékoliv dopomoci aktivovaným kalem. Potvrdila se tak správnost volby technologie firmy OMS Walter, spol. s r.o. typ KLÁNCENTER, kde je společný objekt aktivace a dosazování.

ČOV si bude Obec Velká nad Veličkou provozovat sama a podle prvních zkušeností s provozními náklady to vypadá, že velmi levně. Tento fakt opět potvrzuje správnost volby technologie a celkového řešení stavby, jejímž dodavatelem včetně projektu byla firma IMOS

Montáž dosazovacích nádrží

Veselí nad Moravou. Po dokončení této první stavby obec čeká ještě dobudovat kanalizaci v délce zhruba 6,5 km. V závěru roku 2000 by tak měly mít všechny domy a podniky ve Velké možnost napojení svých odpadních vod na kanalizaci vedoucí na ČOV, jejíž kapacita počítá i s budoucím čištěním splaškových vod sousední obce Javorník.

Jiří Pšurný

Stav životního prostředí obcí Bílých Karpat

Plynofikace

O tom, proč jsou kachny různě zbarvené

„Dobrouzující se jami
m rybníčku divoké
rozlišíte pestrého
enápadně zbarvené
je, proč jsou kachny
e? Tak poslouchejte.
vno. V těch dobách

ještě žili králové, kteří vládli malým i velkým, dnes už většinou zapomenutým královstvím. Tenkrát s nimi na hradech žilo početné služebnictvo, zbrojnoši a kuchaři, podkoní a všelijaká další hradní čeládka. V podhradí žili nejrůznější řemeslníci a umělci, v okolních vesničkách pak rybáři, rolníci a dřevorubci. V lesích žily rusalky a čarodějnice a v horách skřítkové. Prostě všechno to mělo řád a nikdo nezlobil. Tedy, nutno přiznat, že čarodějnice občas zlobily, ale takové jsou holt čarodějnice. S tím už každý počítal. Nikdo však nepočítal s tím, že bude zlobit dospělá dcera krále Rybníkového království. Ta princezna se jmenovala Anička, tak jí aspoň říkal taťka, tedy pan král. Maminka královna jí říkala trošku důstojněji Anna a služebnictvo přidávalo ještě její titul. Princezně Anně se však i to zdálo málo důstojné. Jednou listovala v jakési latinské knížce a od té doby trvala na tom, aby jí říkali Vznešená Anas.

Nu, to by ještě nebylo tak zlé. Horší bylo, že se Anička nechtěla vdávat. A to víte, v malém a chudém království se jaksí počítá s tím, že se princezna šikovně vdá za prince z velkého království a nebo že si jí vezme nějaký bohatý cizí šlechtic. O nápadníky neměla Anička nouzi, protože byla velice krásná. Měla sněhobílou pleť, jakou se pyšní všechny krásné princezny. Měla i dlouhé zlaté vlasy, drobnou nožku a útlý pas. Navíc byla chytrá. Až moc. A proto se jí nechtělo do světa ani do vlastního rodinného života. Vždyť u rodičů jí nic nechybělo. Aničce nic, ale panu králi se tenčily královské úspory a hrozně rád by viděl holku dobře vdanou a zajištěnou. Proto sháněl ženichy kde se dalo. Posílal posly na všechny světové strany, vypouštěl poštovní holuby s malinkatými obrázky Aničky a pilně korespondoval se všemi králi okolních království. Nebylo týdne, aby Aničce nepředstavili nějakého nového nápadníka. Mladí i staří, hubení i tlustí, chytří i hloupí. Ohromný výběr, ale Anička nechtěla žádného. Na každém něco našla.

„Tenhle rytíř je hrozně hlučný, poplašil by moje papoušky! Nechci ho!“

„Támhle ten je o hlavu menší než já, to je přece směšné! Pošlete ho pryč!“

„Všimli jste si, jak je ten princ pihatý? A pihy já nesnáším!“

Nikdo Aničce nevyhovoval. A tak pozvolna řady nápadníků opadaly, až se zdálo, že už žádný další nepřijde.

Jednoho dne sebral tatínek, pan král, všechnu svoji odvahu (to víte, dělat závažná rozhodnutí mohou jen odvážlivci), nasadil si korunu (to aby svým slovům dodal vážnosti) a řekl princezně: „Aničko, takhle to dál nejde. My už tě dál žít nemůžeme. Naše pokladna je prázdná. Místo toho, abys nám výhodnou svatbou pomohla, se jen válíš v peřinách s knížkami. Proto ti nařizuji, že se vdáš za prvního bohatého nápadníka, který překročí práh našeho hradu.“

„Ale tatínku, jak si můžu vzít úplně neznámého člověka? Co když si vůbec nebudeme rozumět? Dej mi alespoň šanci, abych jej mohla vyzkoušet. Pokud uspěje a třikrát vyhoví mému vkusu, vezmu si ho.“

„Dobře, Aničko. Vždyť víš, že si s maminkou přeje, abys byla šťastná.“ vyhrkl pan král spokojený, že se to obešlo bez křiku a už upaloval do hradní kuchyně, jestli tam kuchaři nezbyla troška rumu.

Netrvalo dlouho a ke hradu dorazil silný průvod zbrojnošů doprovázejících krásného mladého prince, který se přišel ucházet o Aničku. Pocházel z nesmírně vzdáleného království a proto přijel tak pozdě. Ale to království bylo velké a bohaté a princ sebou přivezl mnoho cenných darů. Král i královna se blahem doslova rozplývali a také Anička mohla být spokojená. Vždyť místo krásného mladého prince mohli přijet nějaký bohatý nemocný stařec. Ale Anička radost neměla. Z domu se jí prostě nechtělo. A ještě k tomu tak daleko! Proto trvala na třech zkouškách společného vkusu.

První den nařídila princovi, aby jí nazítří přinesl kyticí květin, které se mu nejvíce líbí. Princ si celý večer lámal hlavu, má-li zvolit růže, mečiky nebo hortenzie. Potom dostal spásný, ale nečestný nápad a podplatil královského zahradníka. Když princ ráno vstoupil do trůnního sálu s ohromnou kyticí bílých lilii, pan král doslova vykřikl úlevou, protože věděl, že Anička na bílé lilie nedá dopustit.

Druhý den měl princ přinést užitečný předmět provedený v princezniných oblíbených barvách. Tentokrát princ neváhal ani chvíli. Brzy se od podplacené služky dověděl, že princezna ráda čte a že miluje hnědou a zelenou barvu. Celou noc pracoval nejlepší klenotník a nejšikovnější brašňář z podhradí a ráno Anička dostala

nádherně provedený kožený obal na knihy, zdobený překrásně broušenými smaragdy a jaspisy.

Tatka král uvěřil, že princ dobře zvládne i poslední zkoušku a proto na třetí den nechal připravit velkou zahradní slavnost u příležitosti oznámení princezny zasnoubení. Anička připojila podmínku, že princ musí uhodnout její vkus a musí přijít ustrojen podobně jako ona. Tentokrát už princ nepotřeboval radit ani uplácat. Okamžitě zaměstnal všechny krejčí, brašnáře, ševce a klenotníky z podhradí. Vsadil na to, že princezna má vytříbený vkus a miluje bílé lilie, pravou kůži a zelené drahokamy. Druhý den přišel na slavnost v nádherně vypracovaných šatech z té nejjemnější kůže. Na nohou měl až po kolena vysoké boty z z temně rudé kůže. Přes ramena měl přehozen pláštík bělejší než padající sníh a jeho husté černé vlasy spadající až na ramena byly ozdobeny zlatou sítkou posetou nesčíslným množstvím broušených smaragdů. Když se otočil až oči přecházely! Král, královna a všichni jejich hosté oněměli úžasem. Jen princezna ne. Seděla zde zahalena do lněného pláště tak velikého, aby nebylo vidět jak je oděna pod ním. Nyní nastala její chvíle. Vstala a s vychytralým úsměvem odhodila plášť. Slavnostní společnost oněměla podruhé. Anička tu stála s rozpuštěnými

vlasy a bosa, oděná v obyčejném pytlí, jako nějaká pasačka vepřů. Věděla, že s tímhle princ nemohl počítat. Zvítězila, nemusí se vdávat!

Jakmile si to její táta, tedy pan král, uvědomil, tak chudák zavrával. Konečně pochopil, že jeho dcera s ním hraje nepoctivou hru a zklamaně i s paní královnou odešel. Rychle a tiše se vytratil všichni hosté. Vždyť bylo jasné, že ze zasnub nebude nic. Nakonec v královské zahradě zůstal jen princ a princezna. V tom se celé nebe zatáhlo temnými mraky a rozpoutala se nesmírná bouřka s blesky a hromy, jaké dosud nikdo nepamatoval. Když bouřka skončila, vyběhlo služebnictvo do zahrad, ale prince ani princeznu nenašli. Zato na rybníčku objevili dva neznámé vodní ptáky. Samička byla velice nenápadná. Její hnědé peří připomínalo pomačkaný bramborový pytel. A sameček? Ten byl velice krásný. Jeho záda jakoby zdobil bělavý plášť, zatímco břicho a hrud byly hnědé. Nohy měl temně červené a hlavu i s krkem pokrývala zářivá smaragdová zeleň.

Kdo ví, co se tenkrát vlastně v královské zahradě odehrálo. Jisté však je, že od těch dob nazývají vědci všechny divoké kachny společným rodovým jménem Anas. Určitě na památku chytré, ale neposlušné princezny Aničky.

Pavel Bezděčka

Strom

Vítr protrhal šedivé mraky a vysvitlo slunce. Ve vesmíru se nic nezměnilo, tam byla stále mrazivá tma, avšak na Zemi, na té zářivé planetě, se něco dělo. V podhůří velikých hor začínal svůj život malinký stromček. Nejdříve jen vyklíčilo semínko a potom „pan strom“ pomalu rostl. Každý by si ho spletl s bylinou. Ale rostl. Pomalu, ale jistě. Už se dal rozeznat malý kmínek. Čas běžel jako mraky na obloze a z malého „miminka“ vyrostl statný kluk. V životě si jen přál pomáhat lidem, žít pokojně a těšit se ze světa.

Když si děti vyšly na nedalekou paseku na jahody, nikdy se

nezapomněly potěšit pod rozložitou korunou dubu. Roční období se střídala stejně rychle jako lidé – jedni odcházeli a druzí byli teprve na začátku své pouti životem. A každý člověk, ať mladý nebo starý, si s vděkem v srdci sedal k úpatí toho velikánu.

Ale nemilosrdný jako vítr odvál všechnu tu pohodu. S novými mraky, trávou a větrem přišli i jiní lidé, kteří už nebyli tak „sžití“ s přírodou jako jejich předci. Jednoho dne přišli s motorovými pilami a za chvíli už svačili na padlém kmeni dubu.

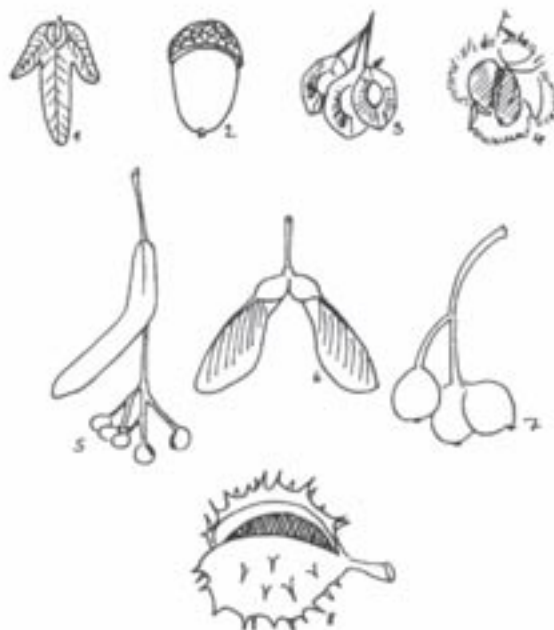
Vůbec jim nevadilo, že hlukem a zápachem benzínu vyhnali velmi daleko všechny lesní obyvatele. Že pokáceli strom, který mohl ještě dlouho obšťastňovat lidskou duši, poskytovat stín a přispívat ke krásnému životnímu prostředí a tím i k dobré náladě. Asi je nám opravdu jedno, jak bude příroda

vypadat za několik desítek let a jak na nás budou vzpomínat naše děti. Jestli nám budou lát a mít jen ošklivé slovo a nadávku. Opravdu jsme takoví?

**Magda Kostková
ZŠ Brumov**

Poznáte, kterým stromům patří tyto plody?

Vyberte z uvedeného seznamu druhy rostlin, které jsou chráněné - (K - kriticky ohrožené, S - silně ohrožené, O - ohrožené).

- koniklec jarní
- prvosienka jarní
- kopretina bílá
- kotvice plovoucí
- kokořík mnohokvětý
- lilie zlatohlavá
- dobromysl obecná
- konvalinka vonná
- kosatec sibiřský
- vraní oko čtyřlísté
- střevíčník pantoflíček
- lopuch plstnatý
- mečik obecný
- sněženka podsněžník

Znáte velkoplošná chráněná území České republiky?

Chráněné krajinné oblasti

- Beskydy
- Bílé Karpaty
- Blaník
- Blanský les
- Broumovsko
- České středohoří
- Český kras
- Český ráj
- Jizerské hory
- Jeseníky
- Labské pískovce
- Kokořínsko
- Křivoklátsko
- Litovelské Pomoraví
- Lužické hory
- Moravský kras
- Orlické hory
- Pálava
- Poodří
- Slavkovský les
- Třeboňsko
- Žďárské vrchy
- Železné hory

Národní parky:

- Podyjí
- Krkonoše
- Šumava

Správné odpovědi z minulého čísla:

Víte, čím krmit ježka b), Jaký je rozdíl... a), Na kolik stupňů... b)

Test: 1 b, 2 a, 3 b, 4 c, 5 c, 6 a, 7 c, 8 a, 9 a, 10 c

Kravský kvíz: 1 b, 2 b, 3 c, 4 a, 5 a, 6 b

Naobrázku byla nesytka sršňová, neškodný hmyz, který napodobuje sršně.

*Všechno co si myslíte,
si myslíte jen proto,
že tomu někdo udělal reklamu.*

Kurt Vonegut Jr.

J. BYSTRICKÝ A SPOL.

reklamní agentura
J. BYSTRICKÝ A SPOL., v.o.s.
 Bartolomějské nám. 45,
 698 01 Veselí nad Moravou
 tel.: 0631/32 60 52-3
 fax: 0631/32 69 70
<http://www.bystricky.cz>
 e-mail: post@bystricky.cz

Vážení čtenáři,

držíte v ruce první číslo čtvrtého ročníku časopisu pro obyvatele a příznivce oblasti Bílé Karpaty. Jako předešlé roky, také letos chceme vydat celkem 4 čísla, vždy v rozsahu minimálně 24 stran plných důležitých i zábavných informací. Pokud o něj budete nadále mít zájem, je několik možností, jak si ho zajistit.

Nejpohodlnějším způsobem je jeho **předplacení**. K tomu, prosím, vyplňte v tomto čísle vloženou složenku. Předplatné můžete uhradit také bankovním příkazem na číslo konta: 3648256-678/0800, Česká spořitelna Veselí nad Moravou, variabilní symbol: 1999, konstantní symbol: 0308. V tomto případě nezapomeňte uvést účel platby a vaši adresu! Roční předplatné zůstává 60,- Kč. Protože vydávání časopisu je ztrátové, přivítáme i vyšší částku. Další možností je zakoupení časopisu ve vybraných stáncích a obchodech.

Redakce

Časopis bude nadále bezplatně poskytován obcím a městským úřadům v Bílých Karpatech, školám a knihovnám. Vzhledem k finanční situaci však přivítáme jakýkoliv finanční příspěvek. Nabízíme také možnost odběru většího množství časopisu v ceně 12,- Kč za kus.

Na titulní stránce je fotografie Petra Šašinky. Na zadní straně jsou práce dětí ze ZŠ v Dolním Němčí.

Bílé Karpaty – časopis moravsko-slovenského pomezí

Vydávají: Vzdělávací a informační středisko Bílé Karpaty o.p.s. (Veselí nad Moravou), Základní organizace ČSOP Bílé Karpaty (Veselí nad Moravou), Regionální pobočka Společnosti pro trvale udržitelný život Bílé Karpaty (Uherské Hradiště) ve spolupráci se Správou CHKO Bílé Karpaty za podpory Nadace rozvoje občanské společnosti z Phare programu rozvoje občanské společnosti Komice Evropské Unie.

Kontaktní adresy: ZO ČSOP Bílé Karpaty
 Bartolomějské nám. 47
 698 01 Veselí nad Moravou
 tel., fax: 0631 / 32 25 45, 32 47 92
 e-mail: csop@es-servis.cz

Regionální pobočka STUŽ Bílé Karpaty
 Palackého nám. 293
 686 01 Uherské Hradiště
 tel., fax: 0632 / 55 16 37
 e-mail: stuz.bk@brn.pvtnet.cz

Redakce: Pavel Bezděčka, Božena Gajdová, Jana Hajduchová, Jan W. Jongepier, Vlasta Ondrová, Jiří Pšurný

Autoři fotografií: Jan W. Jongepier (str. 1, 2, 3, 4, 14, 15, 16, 17), Miroslav Kadlček (str. 4), Stanislav Bobčík (str. 5), Jiří Suchý (str. 8), Jana Hajduchová (str. 11), Miroslav Hudeček (str. 12), Jiří Pšurný (str. 21)

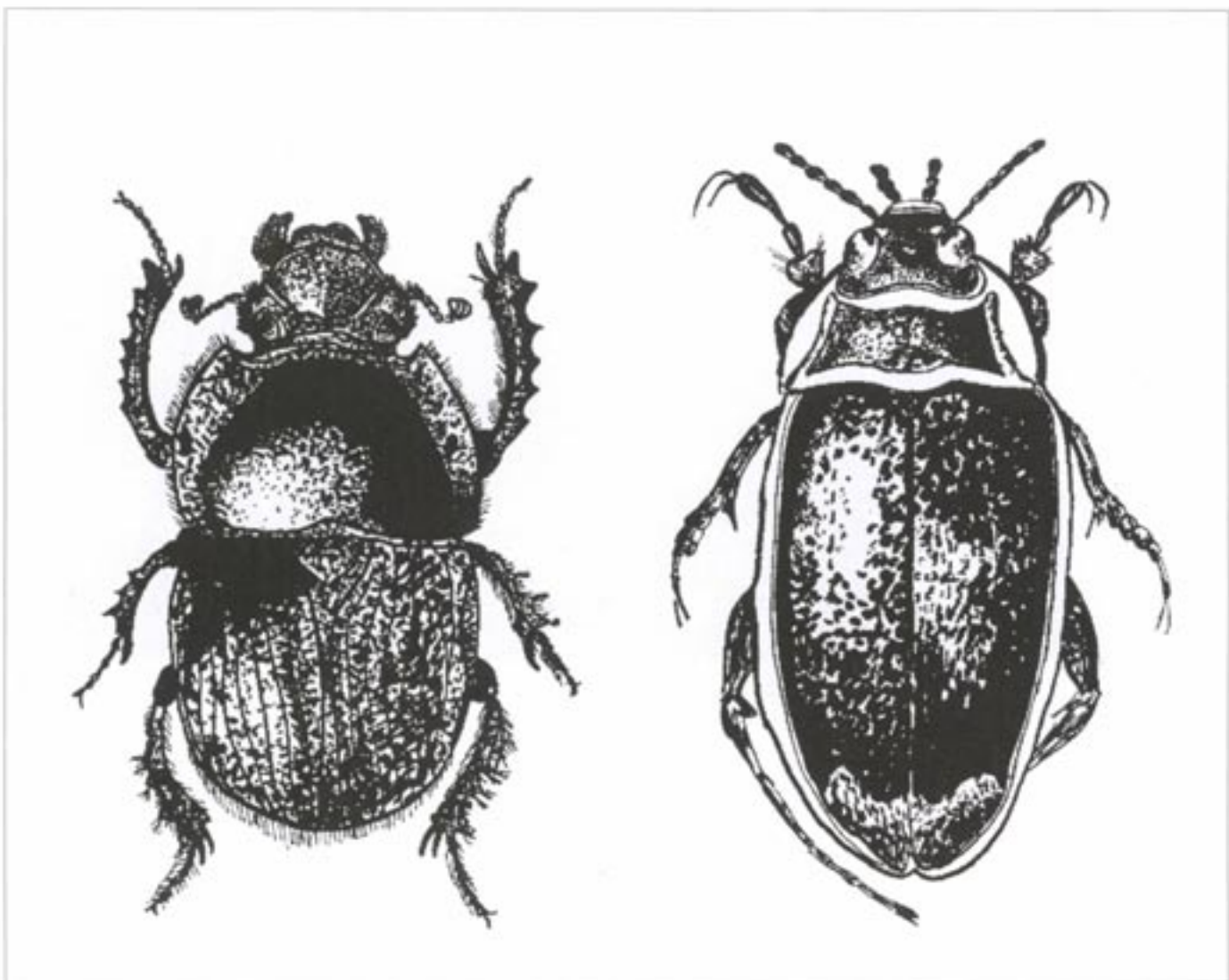
Kontakt: Jan W. Jongepier, tel.: 0631 / 32 25 45, Jana Hajduchová, tel.: 0632 / 55 16 37

1. číslo ročníku 1999 vychází v březnu 1999

Reg. č. 7428, ISSN 1211 – 3638, Ročník IV, číslo 1, náklad 1500 ks, cena 12,- Kč

Tisk: ALDIPRESS Veselí nad Moravou

Podávání novinových zásilek povoleno Českou poštou, s.p. OZJM, Ředitelství v Brně č.j. P/2-957/99 ze dne 25. 2. 1999.

Podávání novinových zásilek povoleno
JmŘ ČP č.j. P/2 - 957/99 ze dne 25. 2. 1999.
Výplatné hrazeno v hotovosti

Vzdělávací a informační středisko Bílé Karpaty
Bartolomějské nám. 47
698 01 Veselí nad Moravou

Cena 12,- Kč